

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Bugenhagenii Pomerani Annotationes ab ipso iam
emissæ. In Deuteronomium**

Bugenhagen, Johannes

Basileae

VD16 B 9247

Liber Primvs Samvelis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36133

Occasio Samuelis primū describitur quē dominus abiecto Eli propter filiorum impietatem uoluit subrogare in sacerdotium & principatum, cuius deinde filij impij iudices occasionem dant populo petendi regis, & fit rex Saul, cuius uita in hoc libro descripta est, & hoc reprobato, unctio Dauidis qui in figuram Christi & exemplum omnium credentium, multa persecutione & cruce preparatur ad regnum eternum. Atq; hæc est huius primi libri summa & argumentum.

Helchanam necesse est esse Leuitam cuius filius Samuel postea sacerdos legitur, Leuitam autem esse clare uides. 1. Para. 6.

In his duabus uxoribus mysteriū est quod in Agar & Sara, de quo, præter historiam Genesis, lege epist. Gal. Præterea uide diligenter hoc loco quod agat scriptura ubiq;. In his duabus mulieribus depicta est nobis natura hypocrisis & fidei, siue hypocritarum & credentium. Phenenna obseruans est mariti, non obnoxia malæ famæ, ascendit ad locum sanctum, talis uidetur esse coram deo qualis coram hominibus, & sanctitatem probitatēq; eius uidetur approbare deus dum suis eam honorat muneribus, id est, filijs. Annam uero uidetur abijcere cuius conclusit uulnam, que certe est maledictio, quemadmodum maledi-

Phenenna

Anna

ctio terræ est quæ suscepto semine nõ refert fructum,
 Neq; humanum iudicium potest recte de ea iudica-
 re, non solum in Phenenna sed etiã in utro bono Heli
 errante, qui tristem adflictãmq; ut ebriã increpat, Hy-
 pocritæ opinionẽ habent sapiẽtiæ, pietatis & iustitiæ,
 non solum apud alios sed etiam apud semetipsos, &
 dum omnibus abundãt & magni fiunt ab hominibus,
 his dei donis superbiunt, quasi merito acceptis, certissi-
 mo quasi argumento cum phariseo illo iudicantes, Nõ
 sum sicut cæteri hominũ &c. alios non ita amat deus,
 imò odio habet quibus oĩa accidunt in diuersum. Atq;
 hic ex fructu tandem qui dei sunt discipuli poterunt
 cognoscere eos q; sint, quẽadmodũ scriptura appellat,
 uiri sanguinũ. i. male uolẽtes alijs. Dum enim suis ope-
 ribus & dei donis superbiunt, non possunt nõ odisse
 alios, nullã habent compassionẽ cum peccatoribus, ex-
 probrant nõ solũ peccata sed etiam crucem quã deus
 suis imponit, & præterea sentiũt & exprobrant esse
 maledictos ab ipso deo qui non acceperunt quod ipsi,
 quasi & ipse deus agat contra fideles, quæ est grauissi-
 ma piorũ tentatio in miserijs ipsorũ. Hoc est quod ex-
 probratur etiam Annæ q; dominus ipse conclusit uul-
 uam eius. Et in psal. Multi, inquit, dicunt animæ meæ,
 non est salus ipsi in deo suo. Item, Deus dereliquit eũ,
 Persequimini &c. Credentes autẽ oportet despici, por-
 tare crucẽ, dixã beneficijs dei differri, ut interim per

crucem ascendat ad gloriam, dum illi cæci per gloriam descendunt in mortem, ut fides iustorum probatione crescat, dum illorū blasphemia nō cessat. Et tunc hic primi nouissimi & nouissimi primi, & maior seruiet minori, Iacob simplicem diligit deus, Esau uirum industrium odio habet, & erunt plures filij desertæ quàm eius quæ habebat uirū. Hæc omnia Hanna infra ca. 2. in cantico declarat.

Et ascendebat,

Secundū legem Deut. 16. In Silo erat tabernaculū domini à tēpore Iosue, ut dicitur Iosue. 18. & sine dubio arca, quæ translata est sub Eli de quo hic uidebis. De Silo dicit dominus Hier. 7. ne confidamus in cultu dei externo etiā quem mandauit deus, nisi fides adsit, quæ certe in nulla re confidere permittit utcumq; sancta.

Partes scilicet ex sacrificijs ut ederēt. Epulabantur enim & bibebant coram domino ex sacrificijs pacificis, cremata pinguedine coram deo & dato pectusculo & armo dexto sacerdoti, Deut. 16. & Leuit. 7.

Partem unam,] quia sola erat non habens filios quibus partes darentur. [Non capiebat cibū] .i. nō libebat ei edere, parum edebat, infra, Postquā comederat &c.

Amaro animo.

Hæc crux est dum interim hypocritæ regnant securi quasi deo proximi. Verum hic nō contenditur contra aduersariū, grauiora enim intus sentiuntur quàm ut

contendere libeat, sed preces multiplicantur coram domino. Habes hac de re multos psalmos. Hismael persequitur Isaac, non contra. Gal. 4.

Et nouacula.

Sicut Samson Iud. 13. de lege Nezaræorum, id est, domino ad tempus sanctificatorum, Nu. 6. quæ lex Christianum significat & Christianos quorum omnia sancta sunt usque ad crinem capitis. Omnis, inquit, capilli capitis uestri numerati sunt. Adeo non sibi aliquid arrogant credentes sed domini sciunt esse omnia sua, ut ne crinis quidem sui sibi ius seruent. Omnia enim resignant deo etiam minima. Idcirco iubemur non iurare ne per caput quidem nostrum, quia non potes facere unum capillum album aut nigrum, Matt. 5. In baptisate te totum sanctificasti deo, ut non sis amplius tui iuris. 1. Cor. 6. Non estis uestri, Empti enim estis &c. Quid ergo iam ultra siue uoto siue iuramento promittere potes, qui quotidie oras, Fiat uoluntas tua, non mea?

Loquebatur in corde.

Fidelium oratio non hypocritica describitur. psal. De siderium pauperum exaudiuit &c.

DE VOTO HANNAE.

Votum necesse est ut sit possibile & pium. Si iures aut uoueas te uolaturum ridiculum est, si hominem occisurum impium est, si non habes in potestate quod uoues nonne stulte uoues? de quo supra diximus, ut qui

uouent domino castitatem & reddunt diabolo nescio
quæ, & ut castissime uiuant, tamen per uotum suum
confirmant doctrinas demoniorū prohibentium nu-
bere, Dixi de hac re in Deuteronomio. Ex uoto Han-
næ uolunt hodie confirmare sua uota quasi ab eo non
dissideant per dis diapason. Hanna hic nihil habet
in potestate sua, nihil in libero arbitrio, nihil præsu-
mit, sed omnia atq; adeo ipsum uotum committit deo,
plane in manu dei hic sunt omnia, Si dederis filium
tibi dabo, si non dederis tibi dare non potero, si nol-
ueris tibi dari, non dabis, si uolueris, dabis. Et quod ad
me attinet dabo eum tibi ut faciat ministeria in taber-
naculo & seruiat sacerdoti. Quod si tunc tibi aliter
uisum fuerit ubi tibi obtulero ut non maneat in eo mi-
nisterio, non præiudico isto uoto tuæ uocationi, tuus
erit, facies de tuo quod tibi placuerit, Votum contra
tuam uoluntatem est impium. Tu si ad hoc dederis ut
tibi offeratur, dabis quoq; filio quem dederis mentem
ut mihi in hoc obediat. Debet hoc pietas parenti
ut faciat filius quod uolo secundum deum, imò hoc ad
quod eum mihi deus dedit, ut simul dei uocationem
agnoscat & præceptum de parentibus honorandis.
Quod si per impietatem postea filius descuerit con-
temnens & uocationem dei & parentū imperiū, ta-
men quod ad me attinet uoto respondi ubi obtulero.

Nihil uero hic uoueo quod periculū habeat conscientie in filio, id quod si deprehenderit, iam non solum liberum erit filio mutare sed etiam necessarium, quandoquidem uotū tibi facio non contra te. Huic uoto potuisset refragari maritus. Nu. 30. Et præterea hoc uotum non est perpetuū, ut infra dicitur, Cunctis diebus quibus fuerit accomodatus domino. Nam quia leuita erat ex Caath Samuel à. XXX. anno debebat ministrare secundū legem dei, Nu. 4. non secundū uotum matris & à. L. anno eadē lex reddebat ipsum liberū. Historia quoq; hoc declarat dum postea Samuel describit in Ramatha in possessione paterna habitantem & iudicem in Israel multis annis. De uoto perpetuo dixi in Deut. Compara nunc nostrorū iustitiana uota cum isto &c.

Vultusq; &c.

Sic acceperat uerbum consolationis ex ore Eli ut ex ore dei. Non dubium si inuocato deo interrogas sanctum uirum quin dominus tibi respondeat per eundē & te consoletur certo uerbo. Sic credimus olim consuluisse sanctos deū per sanctos homines, exceptis specialibus reuelationibus. Hinc Anna iam non amplius tristis est &c. Hæc est natura consolationis dei post crucem & infros.

Hostiam solemnem,
 vocat quæ secundum legem pro tempore debebatur.

Votum autem hostiam uoluntariam, sicut sepe in psal-
mis uotum dicitur spontaneè oblatum, id quod uulgo
deuotionem dicimus &c.

CAPVT SECVNDVM.

HX historia sua Hanna spiritu plena con-
tra gloriã humanæ hypocrisis decantat
deo gloriã, per quã dei gloriam sterilis
parit plurimos. i. gētes & peccatores cō-
sequuntur gratiã, quæ gloria & gratia dei declarata
est & uenit mundo per Christi regnũ, cuius cornu ex-
altat deus contra omnem mundi potentiã, sapientiã,
iustitiam atq; adeo omnem hypocrisim humanam.

Porro filij Heli.

Sacerdotis est officiũ mediare inter deũ & hominem,
docere populum uerbo dei, & sacrificare, Hæc omnia
cadũt ubi uerbũ dei abijcitur, quid enim impietati cõ-
pietate? Quẽadmodũ isti sacerdotes contemnũt quod
in lege domini præceptũ est de partibus sacerdotũ &
sacrificiorũ lege ut cremetur adeps domino, ut est in
leuitico, & ne populo quidem admonēte respiscunt,
sed uolentia utuntur dum sua quærunt. Præterea &
patris recta quidem monita sed magna indulgentia fá-
cta contemnũt, iudicio dei, ut dicit hic scriptura, qui
uoluit eos perdere. Exemplũ doctrinæ humanæ, quæ
contra uerbum dei cogit homines ad sua, dum gloria,

lucrum, iustitiæ opinio queritur. Hi sunt spiritus erroris, qui paulatim obtinent quod uolunt, modo uolentia accesserit, dum Eli non satis increpat, id est, ut in euangelio dicitur Matt. 13. dum dormiunt homines &c. Hæc est blasphemia dei qua excæcantur hodie freres omnes, ut nec manifestis uitijs istorum falsorum prophetarum agnoscamus qui sint &c. Stuprant animas deum querentes, quas pollunt & à deo abducunt immundo & adulterino semine. i. doctrina quæ non est uerbum dei.

Obseruabant, id est, quæ ueniebant ad adorandum &c. Mulieres enim quædam piæ ieiunijs & obsecrationibus obseruabant ante tabernaculum domini, ut de Hanna legis Luca. 2.

Ephot lineo.

De quo Exo. 28. Leuitarum tamen hoc erat, longe inferius sacerdotali ephot. Indutus autem est Samuel ut hoc ceu signo minister publicus & leuita cognosceretur in tabernaculo, quemadmodum & hodie liceret, si non uestimento iustitiæ aliquid aut necessitas adscriberetur &c. Superstitiosa uero non probamus.

Et benedixit.

Hæc dicuntur in commendationem Samuelis, adeo placuit sacerdoti gratia dei in puero. Confer uero hoc loco Samuelem cum filijs Eli. Hi regnant, ille seruit, & tamen illi regnando pereunt, hic seruiendo exaltatur coram deo. Ista sunt dei iudicia quæ nunquam cessant. Habet autem Samuel uerbum dei quod illi abiecerunt.

Heli autem erat senex.

Peccatum describitur parentū etiam piorum dum nō increpant filios, aut licet increpent tamē permittunt impietatem filiorum amore, id quod est honorare filios plus quā deum, ut infra dicitur.

Si peccauerit &c.

Non q̄ peccatum in deum sit irremissibile, cum omnis blasphemia prāter unam remittatur, Marci. 3. sed q̄ peccati natura hic descripta est, grauius scilicet esse in deum peccare quā in hominem &c.

Et non audierunt.

Hec est excācatio & iudicium dei Esaie. 6. Excāca &c. Sic & Pharaonon audiuit &c.

Venit uir dei, id est, propheta aliquis missus à deo. Non ignorabat Eli peccatū suum, q̄ non bene ageret dimittendo filios in sacerdotio tam impios, ut uides in uerbis eius supra, & tamen finit rem ita labi. Hic uero reuelatur ei lex siue iudicium dei ut confundatur eius conscientia, nec respiscit amore filiorum, quos noluit honore priuari, donec iterum dei sententiam audit ex Samuele, ubi dicit, Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Simile est in Ezechia, Esa. 39. Sic & Dauid non ignorauit aduterium & homicidium esse contra deum, & tamen securus dei tam diu transit donec increpatur à Nathan. Sic & Paulus dicit se aliquando uixisse sine lege &c. Ro. 7. Atq; hic

perit conscientia, sed in electis ad salutem, Alij autem in desperatione deseruntur non credentes deum esse liberatorem, quemadmodum dixit Cain, Maior est iniquitas &c.

Patris tui] id est, Aaronis primi sub lege sacerdotis. lege in Exo. & Leuitico. Absit.

Ergo dominus non seruat promissa? Non. Sed promittit credentibus uel credituris, Hi accipiunt & ueritas domini manet Ro. 3. Vnde hic, Honorabo honorantes me, id est credentes &c. Hoc est qd' Paulus dicit Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & uocatio dei &c.

Præcidam. Hoc uerbū impletum legis. 3. Reg. 2. ubi Abiathar qui summus sacerdos est ex Eli abijcitur à Salomone ad agrum colendū, & subrogatur sacerdos Sadoch.

Et uidebis, scilicet in posteris tuis non in te uel per te. Aemulum tuū, id est, Sadoch & posteros. Eli iste ex Ithamar filio Aaron descendisse dicitur, ex quo erat Abiathar. Sadoch autem ex Eleazaro filio Aaron. Interim uero posteritas Eleazari indigne ferebat sacerdotiū translatum per deum nescio qua occasione ad posteritatem Ithamar, cum ex lege pertineret ad se, Nu. 20. id est, ad Eleazarum & filios eius. Hinc Aemulum hic legis &c.

Verūtamen] id est, alioqui manebunt ex te in infimo sacerdotiū officio, ut uideāt & inuideant se subdi, ad quos per te peruenturū erat summū sacerdotium.

Magna

Magna pars.] Impletū uidetur, quando Saul occi-
dit sacerdotes in Nobe. Vna die infra. c. iij.

Et suscitabo &c.] De Sadoch intelligunt, qui di-
gne conuersatus sit & predicarit uerbum dei coram
christo, id est uncto Salomone. Futurū.] Ex Heb.

Qui residuus fuerit de domo tua, ueniet & ado-
rabit illū propter argenteum denariū & crustam pa-
nis. &c.] Ita abijciuntur, qui non credūt uerbo dei,
dum securi regnant &c.

CAPVT III.

HIC primum reuelatus describitur domi-
nus Samueli puero, quando ad tempus
cessauerat dominus apparere in Silo per
uerbū manifestū, q̄ illic ante appuerat.

Sub Samuele uero saepe illic apparuit, ut in fine cap.
dicetur. Hic illud uides, Abscondisti hæc à sapienti-
bus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Crescit
Samuel & coram deo & corā hominibus, dum ha-
bet uerbum dei, & propheta fidelis agnoscitur ab
uniuerso Israële, dū intereunt & peunt dei iudicio
qui regnabāt abiecto dei uerbo, Osee .8. Ipsi regna-
uerunt & non ex me. Cæterū de increpatione dei ad
Eli supra diximus.

Et sermo domini &c. Quo significatum
est, infidelitatē regnare ubi qui doctores esse debēt,

N

sunt Ophni & Phinees. &c. Templum uocat
tabernaculum. In templo uero non significat intus
in tabernaculo, sed in loco tabernaculo addito, ubi
excubabāt leuitæ, quæ admodum in deserto fecerūt,
Num. 1.

Lucerna] Signifi-
cat noctem fuisse, quādo interim lampas ardebat in
tabernaculo domini. Victimis.] Id qd' tamē im-
pietas hypocritica putat, quæ ignorat dominum. ut
Ophni & Phinees. Oblatiōes acceptæ sunt ubi do-
minus habetur, id est, ubi fides est, Gen. 4. Nonne si
bonus, oblatio &c. Prouer. 15. Victimæ impiorū
abominabiles domino, uota iustorū placabilia.

Et non cecidit.] id est, Quicqd dixit cōstans fuit
& ita euenit. Sic de uiro beato psal. 1. Et folium &c.
Non potest perire eius uerbū quī solum dei uerbū lo-
quitur. Veritas enim domini manet in ætERNUM. Alia-
rum uerba cadūt in terrā, ubi reuelatus fuerit error
dæmoniorum. &c.

Dan & Bersabee.] Sūt duo fines Iudææ, quibus oīs
Israëliticus populus significatur.

CAPVT IIII.

HOC caput indicat impletum signū quod
predixerat uir dei cap. 2. Cadūt, qui
sine uerbo dei procedūt in pugnam, suis
uiribus confidentes, cū domini sit uictor.

via. Verbum autē dei hos non habere notum est ex
 ipsorū doctoribus Ophni & Phinees. Contra Pale-
 stinos, id est populi dei siue fidei aduersarios non sta-
 bis, nisi in corde munitus uerbo spiritus. Sūt enim ex
 nostris, qui ex uerbo dei (quod est Israēlitarum) faci-
 unt tantum uerbum scientiæ humanæ, indicantes ex
 scripturis, & probantes contra aduersarios, lice-
 re edere quiduis, laborare in die festo, conducticia
 um cultum dei esse mēdaciū & hypocrisim, sacra-
 menta esse omnibus ex æquo cōmunia, esse nō ex o-
 peribus iusticiam, & hæc omnia ita habere, quia ita
 scriptura dicit. Cæterum, nō intelligunt, id est corde
 credunt, ignorantes quod Euāgeliū nō est litera, sed
 spūs, non doctrina, sed uita, & dum sacramenta ex-
 terna solum ostentant, & in eis confidunt se saluā-
 dos quasi cæteris meliores, cadūt in conspectu aduer-
 sariorum. Hoc est qd' p̄ arcam sperant se saluandos,
 quæ secundū uerbum dei erat sacramentū, habens
 propiciatorium quod est Christus, et duo cherubim,
 id est duo testamenta in propiciatoriū respicientia:
 sine uerbo autē dei, id est, sine fide in corde, arca ni-
 hil erat nisi mors illis qui indigne tractabant, ut hic
 Israēlitis, & Palestinis, ut infra uidebimus, & Beth-
 samitis, & 3. Reg. 3. Osæ, & (secundū legem) omni-
 bus curiose spectantibus. Scriptura enim externa &
 sacramēta scripturæ & uerbo addita, si indigne tra-

elentur, id est aliò trahantur siue ad sensum alienũ,
 aut si curiose uideantur, id est p tuã rationẽ & sapiẽ
 tiam humanã metiri uolueris, exitio sunt, & excæca
 tionis & plagæ consciẽtiarum instrumentũ, Incipi
 mus enim falso intellectu seducti nostra sapiẽtia de
 ficere à fide ad opa, quemadmodũ hic nemo meminit
 promissionis dei, ut in fide inuocet deũ, sed confidũt
 in arca, id qd' est impium & idololatria contra pri
 mũ præceptum. Nam omnino diuersum uidebitis in
 fra cap. vii. Ad opa dico, licet nõ illa papistica, tamẽ
 ad opera, putantes in hoc nos Christianos, quod ba
 ptizamus germanice: quod sumimus eucharistiam
 utraq; specie: quod comedimus carnes diebus illis ie
 iuniorum: quod clerici ducimus uxores: quod con
 temnimus illas ceremonias, pio homini medias, incre
 dulis damnabiles: quod gloriamur ista posse proba
 ri ex scriptura. Cæterũ nos ipsi nihil habemus fidei
 aut charitatis, & ergo facile ea ipsa quæ habere ui
 demur, eripiuntur nobis insurgentibus Palestinis, id
 est Euangelij aduersarijs. Nam in arca confidimus,
 id est illis externis, nihil habentes spũs in pectore.
 Nec hæc dico contra aliud quàm contra nostram te
 meritatem & errorem, qui uolumus esse ueri Israë
 litæ, qui ignorare nos dissimulamus, quod etiã aduer
 sarij scripturam legere possunt, & de sacramentis
 gloriari uelut Philistæi capta arca, dum sinimus no

bis nō solidi spiritu eripi illa &c. Cæterū quā trem-
pidēt Palestini propter arcam adductā, hæc historia
nō tacet, & hodie exempla uidemus. Talis enim est
scriptura & sacramenta dei si fides adsit, quæ si nō
adsit, nihil efficies neq; contra homines neq; con-
tra demones. Sacra externa à deo & spiritu sancto
nobis data, p̄ solam cordis fidem mihi sacra sunt &
protectio. &c.

Lapidē adiutorij. Anticipatio est, iſra c. 7.

Deorum.] more suo loquuntur gentes, & arcam
deos faciunt, quemadmodum suū Dagon.

Duo filij.] Vbi nō est uerbum dei, cadit officiū sa-
cerdotale, & omnis gloria Israēl. ALLEGORIA.
Iudæi hypocritæ posuerunt omnē suam gloriam in
externis, quam fiduciam oportebat quandoq; tolli
ab eis, dum etiā lex tota abrogata est per Christum,
ut similes fierent gētibus. Ephe. 2. sed hic maior pars
imprimis illa capita poplī moriuntur & inuidia con-
tabescunt, uidentes gloriam suā à se translata.

CAPVT V.

Sicut Israëlitæ impie confidunt in arca,
contempto dei uerbo, cuius illa erat sac-
ramentum, sic gentes impie eam sibi
uendicant, & se regnare putant, statuen-
tes eam iuxta Dagon deum suum. Sunt autem qui

scripturam & sacramenta dei sua esse contendunt, & deum egregie ignorant, ne micam quidem habentes spiritus, id quod ex fructu eorum discipulus Christi uidet. Nam ea statuunt iuxta deum suum. i. iuxta confidentiam operum & traditiones & adinventiones humanas, quas uolunt ex illis confirmare, quasi iam testimonium dei habeant pro suis impietatibus & idololatria, contra primum preceptum, Non habebis deos alienos coram me, contra legem Deut. 16. Non plantabis &c. Et Exo. 32. Non immolabis cum fermento sanguinem uictimae meae, contra prouerbiū, Non haram iuxta aram, contra dictum Christi, Nemo potest duobus dominis seruire. Hi confitentur se nosse deum Israel, ceterum factis negant, dum dicunt se credere deo, etiam opibus suis confidunt. Ut cumque uideant suam cum illis stare non posse, imò perditio capite & manibus truncū esse & insipientiam, tamen statuere nituntur, ne sui fiduciam & impium dei cultum relinquunt, quem sibi finxerunt de corde suo.

Quinq; ciuitates maximae Philistim erant, Azotus, Geth, Gaza, Ascalon, Accharon.

Propter hanc causam.] Testes sibi sunt & omnibus posteris suae impietatis, dum specie pietatis & religionis perpetuae declarant se colere sui dei impotentiam, quam semel dei ueri potentia ostenderit. Ita impietas ipso dei falso cultu & opibus quasi iustis, testis est sua

impietatis, qd' ijs fidit quæ iuuare nō possunt, & quæ per uerbum dei uidet damnari.

Aggrauata. Externa dei sacra sine fide, id est sine uerbo dei in corde, cuius illa sunt signa, hoc efficiunt in conscientijs, qd' hic arca in corporibus Palestinorum & agris, ut peant ipsi cum omni fructu eorum, dū non glorificātes deum, tradūtur in reprobā mentem, ut dicitur Ro. I. & operibus se iuuare uolentes, misere uexant suas cōscientias, & prodūt semetipsos. Excæcati enim suis opibus salutem cōmittunt. Et anteaquidē suū Dagon statuūt & restituūt, ut cūq; stare nō possit cū arca, sed percussī dei iudicio, omnia uident mortis esse plena. Hic primū nōdum statuunt Israëlitis reddere arcam, ut fateantur se errasse, sed satrapas suos cōuocant, ad humanæ sapiētiae & prudentiæ consilia cōfugiunt ut se iuuēt, deū Israël inuocare non nouerunt. Sed hic malū consilium consultori pessimū. Omnia cedunt in malum, ita ut etiam litera occidat, & iudiciū māduetur in corpore & sanguine domini, tantum abest ut hæc iuuent, ut taceā de adinventionibus humanis. Hic nō est remediū nisi reddatur arca Israëlitis, & confiteantur Palestini se turpiter errasse & deliquisse, quod abusi fuerint sacris dei absq; fide.

78 Abscondere cupiebant opprobrium Palestini suae infirmitatis tam pudendae, sed coacti non solum fatentur, sed etiam auro aureis & muribus, sempiterno contra se testimonio, testes sunt sui opprobrii, quemadmodum in psal. dicitur, Et percussit inimicos suos in posteriora opprobrii sempiternum dedit eis. Hoc est quod. 2. Tim. 3. dicitur, Resistant ueritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficiet, Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et magorum Pharaonis fuit. Nam & magi Pharaonis Moysi & Aaron nuncijs dei per miracula se conferre nitentur, sed tertia plaga senserunt, & confitebantur manum esse dei. Qui haec literas sacras & sacramenta ad se traxerunt uel inuita, homines absque fide, damnantes alios quasi hereticos, uellent & hodie retinere, sed plaga confusionis dei & intus & foris uenit super ipsos, ut uel mundus fateatur eos errasse.

Nunc ergo. Vide quae so diligenter quam perscribet scriptura delineare in hac historia impietatem illam hypocriticam, de qua supra diximus. Sacerdotes & prophetae in Philistin, in speciem pium consilium dederunt, ut honoraretur deus Israel confessione eius gloriae, ut melius haberet, sed impij sunt, id est absque

fide siue in deum fiducia. Primū qd' omnia ista coacti
 & inuiti faciunt, deinde quod dubitant, & omnem
 populum dubitare faciūt, num deus Isarēl istam pla-
 gam fecerit, cū tamē supra asseruerint deū fecisse q
 percussit plaga Aegyptiū. Hoc est qd' Paulus dicit,
 Nescientes de quibus affirmant. Nam hic expimen-
 tum adhuc quærūt num deus fecerit, aut aliquo alio
 casu acciderit qd' factum est, cū tamē uidissent mani-
 festam dei manū, quæ est una impietas cordis humani
 in illis qui fatentur se nosse deū, factis autem negant.
 Tentāt uero rem manifesto contra naturam miracu-
 lo de uaccis &c. Et cōciderūt.] Quod deo obla-
 tum fuerat, & in quo deus opatus fuerat miraculum,
 nō sibi sumūt Bethsamitæ, sed deo comburunt in ho-
 locaustum, quin & sua sacrificia addunt, quæ tunc
 erāt opa ex fide, id est, grati in deū animi signa.

Ab urbe murata &c.] Significat omnes cōtulisse
 ad quinque anos & mures, non singulas uillas & oppi-
 da singulos anos & mures obtulisse. Omnia hypo-
 critarum munera quæ deo offerūt, sunt iudicio ratio-
 nis aurea & pia, sed ani pudendi sunt & mures uas-
 tantes, quia absq; fide sunt coram deo. &c.

Percussit. De ista curiositate arcam uidendi
 supra diximus, & lex prohibet sub pena mortis, ne
 quis uideat arcam, ne quis ei propius accedat, item
 ne quis intropiciat in sancta sanctorū. Mors tibi

est, & non poteris nō impingere & excæcari ad istā
 lucē inaccessam, ubi tua ratione & sapientia uolue-
 ris metiri quæ dei sunt. Paruulis & stultis se reue-
 lat deus, qui pmittūt deo sua opera & iudicia, sapiē-
 tibus & prudentibus se abscondit. Ro. 11. O altitudo
 & c. Eccli. 3. Altiora te & c. Vide & hic exem-
 plum prudentiæ humanæ, ad alios detrudūt diuinā
 rem quæ ipsis uidetur incōmoda, ueniam rogare nō
 norunt, tametsi populus dei uideantur.

CAPVT VII.

Hic uides abiectum esse locum in Silo oc-
 casione peccati filiorum Eli, ubi hucusq;
 fuerat tabernaculum domini cum arca à
 tempore Iosue. de qua abiectioe loquis-
 tur scriptura psal. 77. & Hieremiæ. 7. ut in deo di-
 scamus herere & confidere, non donis dei quibus-
 cunq;, alioqui peribis illis pereuntibus, Veritas autē
 domini manet in æternum. Quod uero ad histo-
 riam attinet, sic habeto ex scriptura. In terra Ca-
 naan arca primū usq; ad hoc tempus erat in Silo cū
 tabernaculo domini, Inde sine tabernaculo illo Moysi
 erat in Gabaa in domo Aminadab leuitæ, usq; ad an-
 num quo ducta est à Dauid in mōtem Sion. 2. Re. 6.
 ubi tetendit Dauid ei tabernaculū, nō illud Moysi,
 ubi & postea per Salomonem edificatū est templū.

Tabernaculum uero Moysi interim legitur in uarijs locis. Nā in cap. xxi. legitur in Nobe, & in Paralip. cap. xxi. in excelfo Gabaon. Porrò potuerat uideri locus in Silo electus à deo secundū legem Deut. 12. sed ubi abiectum uidebant, ignorantes interim quem locum sibi eligere uellet dominus, utebātur ea libertate qua ante legem utebātur Noë, Abraham, Isaac, Iacob, offerentes in uarijs locis, ut in isto primo libro uides, certe nō contra legem, expectabant enim de loco à domino eligendo dei reuelationē, quæ reuelatio facta est tēpore Dauidis, ut suo loco dicemus, nā lex loci nomen nō expreßerat. Interim ista dicimus de pijs, qui, qd' ad reliqua attinet, secundū præscriptū legis & uerbi dei in locis illis faciebāt. Sic autē cōmīnatur dominus, postea abiecturū se templū & locū in Hierusalē, quēadmodū abiecerat in Silo, nisi audiāt uocem eius. Fidē exigit tota scriptura, indicās fiduciā in externa sacramēta & opa legis esse idololatriam, qua de re satis supra diximus. Regeuit. Heb. Fleuit. .i. in angustia erat & desyderabat à deo liberari à seruitute Philistijm. Ea desyderia suscitāt dominus, quādo liberare uult etiam nescientes adhuc rationē suæ liberationis, & saepe nihil minus sperātes. Sic audit & clamorem filiorum Israēl in Aegypto, ut legis in Exo. Nam ipse desyderia liberationis excitauerat, ut cunq; non uiderent se liberandos, tanq;

tum aberat ut tam gloriosam & mundo stupendam liberationem cogitarēt. Sic multi ex nostris ante reuelatum euāgeliū cupiebant aliquā fieri ordinationē ecclesie uniuersalem, ut multa in melius reformarentur, quādo interim deus moliebatur sua in nos pietate Euangelij reuelationem. &c.

Ait autem, In hoc toto capite uide quantum dei munus sit dare uerbi dei predicatorē. Hactenus in tenebris agebat populus sub Ophni & Phinees impijs sacerdotibus, ut etiā uideas pp̄m defecisse à lege & uerbis dei ad Baalim et Astaroth deos gētiles, quē admodū & nos hactenus (ab impijs doctoribus seducti) secuti sumus deos alienos, id est fiduciā nostri & opa manuū nostrarū. &c. Iccirco perijt populus sub Philistijm, traditi & nos sumus dei aduersarijs propter cordis nostri impietatem & idololatriam. Sub Samuele uero populus reuertitur ad deum, liberatur à deo, pacem habet, & inimicis superior est, quia in Samuele uerbū dei habet, Et nos iustificati ex fide pacem habemus, & premimus regnū satanæ & anti-christi sub pedibus. Rogate ergo (inquit Christus) dominū messis &c. Nā ira dei est cū aufertur uerbū dei, Esa. 3. & Amos. 8. rursus gratia cum redditur. &c.

Si in toto corde.] Ad primū præceptū, atq; adeo ad fidem siue fiduciā in deum eos reuocat, qua de re plenus liber Deutero. Aquam.] Ut hoc signifi-

caret corā domino, qđ lachrymæ & desideria supra
In psal. Effundite coram illo corda uestra. &c.

Ne cesses. Aliter nūc uerbo dei instituti sunt,
ut non dicāt, Arca liberabit nos, ut supra sub impijs
Ophni & Phinees. Clamauit.] Oratio fidei sal
uauit, non opus externum sacrificij.

Lapidem.] Qui esset signū diuini beneficij etiā po
steris, uel ex appellatione, quemadmodū & lapis Ia
cob Gen. 28. & lapides Iordanis Iosue. 4.

Ultra.] Scilicet sub Samuele, quēadmodū statim se
quitur. Nam scriptor scribit pro tempore suo.

In Ramatha.] Hæc adduntur ut uideas eū non am
plius esse sub uoto matris, ut supra indicauimus.

CAPVT VIII.

IC primū, quāuis occasione accepta
ex peccato filiorū Samuelis, tamē im
pie petūt regē, qui ipsos more gentium
defendat, non respiciētes in deum, qui
hactenus rex ipsorum fuerat, & pro eis pugauerat,
quemadmodū Moyses dixit, Dominus pugnabit pro
uobis, uos tacebitis. quod dederat ipsis propter iudi
ces Moysen, Aaron, Iosue, Eleazarum, & subinde
alios, ut in libro Iudicum legitur, p̄ quos eos saluos
fecerat ab inimicis usq; ad Eli, quādo ne propter im
pietatem quidem & Idololatriam ppli deseruit eos,

Nomen tu datus est
 partisti non est
 dicitur dicitur
 v. 17. ubi dicitur
 vobis angustie
 et tribulationis
 v. 17. ubi dicitur
 de deo pater
 v. 17. ubi dicitur
 dicitur dicitur
 v. 17. ubi dicitur

quim abiectis filijs Eli daret optimū Samuelem, ut iā
 maior esset impietas petere regem Samuele adhuc ui-
 uente, & non expectare à deo iudicem qui hactenus
 semper dederat, q̄ pro impijs filijs Samuelis, ut pro
 filijs Eli dedisset alterum Samuelem rogantibus, qui
 hunc dederat ne cogitātibz quidem. Hoc scilicet est
 abijcere deum & confidere in homine, in quo non
 est salus, psal. 59. et cap. 45. Putabant enim se regna-
 turos ubi regem accepissent, quæ humana prudentia
 semp̄ cedit in malum. Accusantur uero, quæadmodū
 & patres ipsorum, quod increduli deo deficiunt ad
 sua consilia, & præterea in sententia perdurant ad-
 dentes impietate, ut ne indignatione quidem Samu-
 elis, ubi uidere possent se impie agere, sed nec præ-
 dictione damni & incommodi secuturi, respiscant.
 Coniūge uero ista cum cap. 12. quod huc pertinet.
 Porro quia deus hoc olim futurum præuiderat & le-
 gem constituerat, Deut. 17. de rege constituendo, se
 quandoq; insani more gentium regem postulassent,
 consultus à Samuele nō permittit ut sibi eligant quē
 uelint, sed quem ipse uoluerit, ut in sequētibz uide-
 bis. Nam & sic dicit lex, Eum constitues regem, quē
 dominus deus tuus elegerit & c. ne quid in illo popu-
 lo, imprimis tam grande negociū, ageretur sine dei
 uerbo & mandato. Qui uolet, huc omnia
 addat quæ dixi de rege constituendo & instituendo

Deut. 17. nam huc omnia pertinent.

In Bersabe.] id est in termino Iudææ, ut supra diximus, quo non potuit Samuel accedere, & difficile erat populo Samuelem sæpe querere, psal. 98. indicat Samuelem sanctum peccasse, ut et Moysen & Aaron, id quod de peccato propter filios non satis institutos aut increpatos intelligitur. Non tamen accusatur hic à deo Samuel ut Eli. Nam forte non laturus erat filiorum peccatum, & abiectisset eos, ne iudices essent, si non Israëlita regem petissent, Neque isti filij auertisse leguntur populum à sacrificijs dei &c. ut filij Eli. Acceperunt munera.] cōtra Moysi institutionem, Exo. 17. Deut. 1. & contra legem Deut. 16. Exo. 23.

Nomine munerū ueniunt omnia, quibus tua queris nō quæ dei, ut tui cōmodi respectu agas & dicas cōtra rectū, contra conscientiā, non habito respectu uel cōmodi uel incōmodi proximi uel pietatis.

Ius regis. Non qd' iure talia facturus sit coram deo, cū lex dicat, Nō eleuetur cor eius in supbiā sup fratres &c. sed qd' non poterit aliter quem populus uult habere regē more gentiū. Postquam uero dominus concessit regē, cōcessit & illa quæ regia maiestas postulauit coram mundo, modo cor regis instituetur secundū Deuteronomium. Quam bene uero hæc omnia ceciderint, donec rursus redierit regnum ad deū per Christum, diximus in Deuteronomio. ¶

ut uapores terra
apud. rō. uad: part
arunt & horrendiffi
partunt Aaron in
reple Complanti
ut Samuel
s. ergo deo sunt
stimus nō parit
q. tūm. p. v
fodam q. parit
I. dānam, in. m.
nō possunt
Cāpitū nos
ne in rō. part
di. rō. q. rō.
rō. p. rō.
exaltari. q. ados.
estor sunt
rō. p. q. rō.

¶

In hoc & sequenti cap. declaratur Saul primus rex in Israël à deo constitutus ex stirpe Iemuni & tribu Benjamin, in quo usq; adeo omnia conueniunt ad regiam dignitatem, ut hic iudicium rationis merito uideatur irridere uerbū dei in Samuele, qui petere regē tam sepe inculcat esse cōtra deum, ut & infra uidebitis. Nam qd' ad externā administrationē regni attinet, ipse fortis & electo corpore præ reliqs Israëlitis, fortis uiri filius est, & spū dei fortificatur, ut liberet populū de manu aduersariorū, ut uidebis. Quod uero ad animū coram deo attinet, modestus siue humilis est, ut uidebis infra in uerbis eius. Nunqd nō filius Iemini & c. & cap. sequēti abscondit se dum queritur. & cap. 15. exprobrat ei Samuel, Nōne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? & c. Si ista omnia fallūt, ut postea euentus declarat, quando quæso fidemus iudicio nostræ rationis? Iudicia dei nobis timenda sunt, ut in alijs, ita & in constituēdo magistratu, ne dicamus, Si ille factus fuerit princeps aut consul, tunc oīa meliora uidebimus. & c. Orandus est deus ut hic nobis cōsulat, & maxime in principibus ecclesiasticis, id est uerbi dei ministris. Rogate, inquit dominum mehis & c.

Terram

Terrā Zuph, id est in patriam Samuelis. Zuph enim erat atauus Samuelis, significat ergo propè Ramatham uenisse Saulem.

Quia repperi. Non quia populus meruit &c. Clamor supra ca. 7. Et fleuit omnis domus Israël post dominum.

Minima tribu, scilicet iam penè extincta propter scelus in uxorem leuitæ perpetratum, ut uides in fine Iudicum.

Assumens &c.

Et loco & cibo honorat Saulem præ cæteris.

In hac historia uides, quod apud homines est casus, fortuna, prudentia, industria, studium, apud deum esse prouidentiam. Quid enim magis fortuitum potuit uideri quã q. Saul ungitur in regem dum asinas querit, dum uadit consulturus prophetam, cū tamen per hæc deus illum mittat ut ungetur? &c. Ita omnia ad quæ uel sponte agimur uel coacti propellimur, deo agente uel impellente fiunt, siue misericordia ipsius siue iudicio, imò deo sic disponente non ea fiunt quæ uolumus uel ad quæ cogimur, sed longe alia quæ ne cogitauimus quidem aut cogitare potuimus &c.

CAPVT X.

CApite superiori dicit dominus, Unges eū ducem super populum meū Israël, & hic, Vnxit, inquit, te dominus &c. Primus ergo rex qui iussu dei ungitur in Israël est

o

Saul, Antehac tantum sacerdotes Leuitici generis dei oleo ungebantur & quæ ad sacrificia pertinebant. Vtraque unctio à deo in populo Israël instituta respiciebat in Christum, id est unctum domini, qui dicit, Esa. 61. Spiritus domini super me eo quod dominus unxerit me &c. Et psal. 44. Dilexisti iustitiam &c. Sacerdos enim est & rex in quo cessat sacerdotium & regia dignitas in Israël, quia hic uera res est & aeterna, cum illic tantum fuerit figura transiens. Per istum & omnes Christiani sunt Christi, id est, sacerdotes & reges, quemadmodum & Abraham, Isaac & Iacob fuerunt, de quibus in psal. dicitur, Nolite tangere Christos meos &c. Externa tunc, institutione dei non inuentione humana, significabant spiritualia & interna, ideo his per Euangelium mundo propalatis non opus est illis, quæ pro tempore deus instituit & non permisit nobis ut similia fingamus & dicamus, Deus illa instituit & uoluit ita significare, ergo & quæ nos instituimus debent talia significare, quæ est nostrorum temporum impietas, quod humana signa diuinis cõparamus sine omni uerbo dei. De unctione Christiana scripsit Ioan. epistola. 1. ca. 2. quæ & habuerunt qui olim iustificati sunt, ut de Abraham, Isaac & Iacob ex psal. dictum est. Est enim oleum leticiæ, id est spiritus sanctus in corde &c. Nostrorum hodie hoc impium argumentum est, si remintuearis non uerba ipsorum. Quem deus iubebat un-

gi sacerdotem uel regem ille erat sacerdos uel rex à deo ordinatus & coram deo, ergo quem nos ungi-
mus sacerdotem uel regem sine dei iussione is est sa-
cerdos uel rex à deo ordinatus & coram deo. Quis ti-
bi hoc dixit? quod ex corde tuo finxisti, deus scilicet
acceptabit pro uerbo suo, mendaciū pro ueritate? &c.
Hic dominus iubet ungere, & Samuel dicit, Dominus
unxit te. Impie sentis si uis uideri opus dei facere qd'
dominus non iussit.

Et hoc tibi signum.

Res noua erat & uix Sauli credibilis, iccirco multis
à deo prædictis signis confirmatur, ut credat uerbo
dei, sicut nos sacramentis externis confirmamur. Di-
sputant nostri hodie, an liceat signum petere, cū hoc
uideatur esse tentare deum, quibus respondemus, que-
dam uerba dei, ut sunt lex & Euangeliū, pertinere ad
omnes, de quibus dubitare & nō uelle credere nisi si-
gnum uideas est omnino impietatis, & hic qui de signa
quandoq; dabantur sed illis quibus nondū erat præ-
dicatum, Hoc est quod Paulus dicit, Incredulis signa
data sunt. Impij sunt qui hodie Euangelio credere nō
uolunt nisi signa edamus, & tamen gloriantur se esse
Christianos & sacerdotes, claris uerbis confitentes se
non habere Euangeliū, iccirco nō esse qd' dici uolūt,
qui & hoc errant q' putāt se credere posse si signa uis-

An liceat
signum petere

derent, quasi nostro arbitrio credamus &c. Alia uerba dei sunt quæ non ad omnes sed ad singulares personas & singulares effectus pertinent, ut q̄ Gedeon debet esse iudex & liberare populū. Saul rex, Ahas esse securus ab hostibus &c. Hic nihil uetat signa postulare, imò gloria dei est, dum libenter amplectimur diuinam uoluntatem modo de ea certi simus. Impius est ergo Ahas qui diuinum signum respuit. Et si quid hic peccamus libenter fert deus nostræ fragilitatis necessitatem, ut uides in exēplo Zachariæ, Luca. 1. imò & isto peccato uult glorificari.

Prophetantes. Psalmos & uerba dei canebant spiritu docti, quæadmodū legis Asaph, Idithun, Heman, prophetasse confessionem & laudem domino in cithara, qui erant cantores à Dauide iussu dei instituti. 1. Para. 25. & Dauid infra cithara psallit & fugat dæmoniū. & Helizeus ad psalterium prophetat, 4. Reg. 3. Quod uero Saul, non solum nunc, sed etiam infra ubi aperte malus legitur, cum seruis suis prophetat inter prophetantes miraculum dei est, sicut & miraculum asserit Ioannes cap. 11. de Caipha, quem dicit non prophetasse ex seipso. & ca. 7. serui qui missi fuerant ad comprehendendū Iesum, dicunt, Nunq̄ sic homo locutus est, id quod non multum absimile est à factis seruorum Saulis infra.

Hinc Adagium, Et Saul inter prophetas, quod multis potest accommodari quæadmodum et illud gentile, Nos poma natamus. Verum hæc est stulticia sapientiæ humanæ, contemnere dona dei propter hominis personam. Vnde et Christus dixit, Non est propheta acceptus in patria sua. Vnde hic quispiam castigat aliorum errorem, admirantium, quod etiam filio Cæsaris talia contigerint, dicens, Quis est pater eorum, id est, prophetantium? quod dicitur. Non ex patre et carnis propagatione est propheta, sed ex dei dono, qui dat cui uoluerit non habito magni tituli, aut parui siue ullius respectu etc. Non hic carnis opus est, sed dei uoluntas.

Mutaberis in uirum alium.

Dum carnales sumus differentiam facimus in operibus coram deo, et alia alijs indicamus acceptiora per errorem. Vbi uero spiritu dei siue spiritu fidei mutati fuerimus in uirum alium, siue in cor aliud, hanc differentiam amplius non nouimus, sed facimus quæcumque in manus uenerint, scientes per fidem omnia opera nostra esse equalia, et deo placere ut magna ita et parua siue modica, ut gloriosa ita et despecta, fides nullis se sinit alligari operibus, locis, temporibus, personis, obseruationibus, et omnino libera est, et nullis bonis operibus uacat, dans fructum suum in tempore suo, quemadmodum et supra de Hanna legis, quod eius uultus amplius non sunt in diuersa mutati ubi ipsa mutata

erat per deum intus &c. Hic non est opus doctore bonorum operum, licet admonitio sit utilis. Nam ut ait Paulus, Vbi spiritus domini ibi libertas, & i psal. 109. Christiani dicuntur, Populus spontaneus.

Et conuocauit.

Vides in hac historia quā sepe agat bonus pastor, ut populus suum tam grande peccatum agnoscat, & peccauerint regem hominem protectorem, qui hactenus habuerant deum regem, ut supra dictum, & infra dicitur ca. 12. sed hæc omnia frustra, dum cæcum potius sequuntur rationis iudicium quā dei uerbum ex Samuele auditum. Caro ut nō credit dei promissionibus, ita etiam contemnit dei comminationes, nulli dei uerbo credit per naturam &c.

Et applicuit &c.

Prouerbiōrū. 16. dicitur, Sortes mittuntur in sinum sed à domino tēperantur. Non opus est querere, utrū sorte uti liceat, si fide cognoris sortes à domino temperari, & commendaueris oratione domino rem omnē, ut isto signo ostendat tibi in re necessaria quid ipse uelit, quemadmodū Apostolos legis fecisse, Act. 1. Hoc non est tentare deum, sed in re quā omnino non intelligis quid fieri debeat & tamen oportet ad dei gloriā & proximi salutem fieri, dei ipsius querere uoluntatem. Timor dei ista facit qui nihil audet cōsilijs humanis committere. Verum quod de sorte translatum est

apud latinos, in Hebræo significat signo externo deũ indicasse quem elegerit. Sed cur ista facit Samuel? Respondeo, non sibi facit, sed populo, ut populus sciat hunc à deo in regem electum, ne hic fieret quod olim de sacerdotio Aaron &c. Nu. 16. Sic & in ministerio uerbi necesse est primũ scire, q̄ qui docere uult apostolus sit dei, alioqui quomodo ei credes? &c.

Abconditus. Nemo recte honorem possidet nisi qui coactus dei timore assumit. Exemplum huius edidit Christus dum fugit quando uolebant eum facere regem. & docuit in parabola, Cum inuitatus fueris &c.

Locutus.

Fortè repetijt ex Deutero. de rege, & deinde ut obediendum regi. Posuit autẽ in librum coram domino in testimonium contra illos, sicut Moyses legẽ. Deut. 31.

In Gabaa.] Hinc Gabaa Saulis dicitur, Esa. 10.

Quorum deus.

Ista est uerbi & operis dei natura, non suscipitur, non placet, nisi deus suo spiritu tangat corda, quemadmodum & de reuertentibus ex Babylonica captiuitate dicitur. 1. Esdr. e. 1. ut uideas uires & arbitrium humanum esse nihil, & non posse nisi blasphemare quæ dei sunt. Qui antea peccauerant petendo regem, grauius iam peccant despicientes quẽ deus manifesto signo elegerat, non in uoluntatẽ dei sed in hominis personam respiciunt, quemadmodũ semper caro solet, cui nihil

cū spiritu fidei cōmercij est, ut maxime omnia optimā
foris uel sapientiæ uel iustitiæ speciem habeant &c.

CAPVT XI.

Hoc caput confirmationē regni Saulis, ubi
fortiter per deum fecerat, habet.

H Quasi post mensem, non est in
Heb. & corrumpit historiæ ueritatē. Nam
sequenti ca. dicit Samuel, q̄ Israëlitis cœpit imminere
Naas primū, quando petebant regem. In quo uidetur
carnis natura. Deum fateri uidetur protectorem, sed
in tentatione & angustia ad sua fugit consilia, nō agni-
to deo. Sic & Ahas non potuit persuaderi ab Esaiā,
q̄ tuus per dominū foret à duobus regibus, sed dixit,
Non tentabo dominum &c. q. d. Non committam me
uanis promissis, præsens uideo periculum, uiribus hic
consilio & armis opus est, milites non prophetae hic
ualebunt, ubi uacauerit prophetias audiā, nescio quid
sit quod dicitur de rege caelorum, à rege potius Assy-
riorū suppetias quæram. 4. Reg 16. Itaq; tentatio pro-
dit quæ sit hypocritarum de deo fiducia.

Ammonitiæ sub Iepthe duce Israel repetierunt ter-
ram Canaan quasi iniuste occupatam à filijs Israel &
quasi ipsorum fuisset, & omnium uicinarum gentium
odia erant in Israelem, q̄ illic habitaret & alijs uiue-
ret legibus seq; gloriaretur esse dei populum & deos

gentium demonia diceret. Ita oppugnari oportet qui uolunt esse dei populus, id est non alijs quā dei uere legibus & uoluntate. Non cogitemus hic solum Turcas & manifestos latrones, sed qui fratres uidentur hostes maximi sunt, & uellent nos e terra esse sublato, nihil timentes hic irregularitatem uiri sanguinum, qui seruiunt deo die ac nocte, abstinentes ab omni opere immundo, id est, ab agricultura & sudore uultus, quemadmodū Hebræis tūc maximi hostes erāt qui secundū carnem fratres erant, ut Idumei, Ammonitæ, Moabitæ, Hismaelitæ siue Agareni, qui hodie dicuntur Saraceni. Vnde aiunt Idumæi in psal. Exinanite exinanite usq; ad fundamentum in ea.

Porro Ammonitæ qui ex Loth erant, sicut & Moabitæ, suscepti ex stupro filiarum, occidere uolunt fratres Hebræos nisi se ipsis tradant, & cū traditis aiunt se non posse pactum facere nisi eruant eis dextros oculos & ita eos faciant opprobrium in Israel. Proprie significant illos qui non sustinent ut uideamus oculo dextero, id est, oculo fidei, uolunt ut tantū oculo sinistro uideamus, id est, sentiamus secundū rationem & prudentiam carnis. Hic illa sunt opprobria in populo quæ hodie uidemus, abiecto enim intellectu dei, qui dicit in psal. Intellectum tibi dabo &c. intellectum nostrum sequimur quemadmodū equus & mulus suum. Hic nullū remedium nisi deus mittat qui zelo dei ac-

136

7 - frum H -
 2 - fur 1 - grad
 136

censi quasi Saul gladio spiritus nos redimant, id quod hodie facit &c. **Fueruntq;**

Nota hic, q; etiã ante regni separationẽ, separatis nominibus dicti sint alij filij Iuda, alij filij Israel.

Non occidetur.

Vindictam prohibet, ut à clementia regnum aufpiciatur, & ne Saul propter se permetteret fieri cædem, qui alioqui iniuriam alijs illatam ut iudex debebat ulcisci.

CAPVT XII.

Qvia populus sæpe admonitus uerbis dei, q; peccarit petendo regem, non uult agnoscere peccatum, acri oratione ex operibus dei longius quidem sed paucis uerbis repetita, in qua ostenditur hæctenus deũ regem fuisse & suscitasse bonos principes in hunc usq; diem, castigat populi peccatum, ut agnoscant quid fecerint. Et præterea manifesto dei miraculo dura corda uincit, & fateri cogit peccatum, quod hæctenus sua sapientia iudicaret rem & utilem & necessariam & sanctam. In qua oratione ut multa scitu dignissima uidemus, ita non est nobis negligendum quid prophetam urgeat, qui se suosq; cõtemnit filios ad quos pertinebat principatus, & de solo pctõ populi sollicitus est. Charitas hic regnat in sancto pastore ubi seure uidetur, quẽ admodũ Ste-

phani deprecatio prodit quid illa mordacia uerba uoluerint, Nō sua querit, sed quæ populi sunt, atq; adeo quæ dei sunt. Sciebat non posse ignosci peccato nisi agnito. Itaq; scire oportet, q̄ deo non tam displicet q̄ peccatores sumus quā q̄ nos peccatores non agnosci-
mus, illud glorificat deum, hoc contemnit, & Christus uenit peccatores saluos facere, non iustos, id est illos qui peccata sua propter operū iustitiam nō agnoscūt.

Primum impie fecisse declarat populum, q̄ sub iusto & optime sibi conscio Samuele regem petierint. Vnde sunt illa dei uerba supra, Non te sed me abiecerūt. quemadmodū & Christus urget Iudæos contemptores, dicēs, Quis ex uobis arguet me de peccato? In quibus uerbis & boni iudicis siue principis exemplum descriptum est secundū legem domini Deut. 16.

Christum] uocat unctum regem, qui a stabat unctus iussu dei &c.

Nunc ergo.

Deinde declarat deum hactenus regnasse in populo & populum sub deo habitasse cōfidenter, quæ gratia in prophetis etiā promittitur oībus in Christum credentibus, ut habitēt cōfidenter sed in spiritu. i. securis sunt corā deo cōscientijs, pace dei in corde per spiritū regnāte, Hier. 23. Esa. 32. Populū autem nūc abieciſſe electione regis deū, maxime oppugnāte Naas, qua de re dictū ca. superiore, quis hoc nō indicaret impietatē

*Strucl habitabu
ro. fid. v*

modo per cecitatem ista uidere licet?

Tradidit. sic & in spiritu agitur, dum deum ex operibus agnitum contemnunt homines, & traduntur à deo in reprobam mentem, in desideria cordium suorum &c. Rom. 1.

Postea autem. Dum ex historia & operibus dei indicat peccatum, insinuat etiam clanculum penitentiae exemplum, ut isti faciant atq; illi &c.

Si timueritis.

in filius prii
in quib. no
est fals
So Non est uobis confidendum in rege. Si credideritis deo deus primū seruabit uos ne tradamini dys alienis in corde, & deinde ne hostibus corporis &c. Idem dicitur in psal. Israël si me &c. quae est praedicatio directe contra liberum arbitrium &c.

In his omnibus uides utilitatem historiae sacrae. Videre eos uult in opera dei qui uerba nō audire poterunt, ut uel sic ad fidem prouocarentur. Vnde & in

da alij dicit
opa uo y 2
regul ad m. h.
ill. x. m. opa d. i.
7 opa
7 diff. ill.
7 o ad sim. 11
off
psalmis saepe accusantur impij, q; in sua cōsilia & opera respiciūt nō in opera domini, psal. 27. & psal. 91. Deum tuum.] nostrum, non audent dicere.] Nolite timere.] Hactenus legis erat praedicatio, Hic iam agnito peccato Euangelium sequitur, & iā uictor Samuel nō cessat orare & docere, quae sunt sacerdotis officia. Propter.] Nō propter merita aut demerita nostra benefacit nobis deus, sed ppter duo quae ubiq; inculcat scriptura, quae sunt misericordia & ueritas.

Ro. 15 ad o r. h. b.
in m. m. col. 6 p. u. m. m.
7 g. r. o. b. p. n. a. g. l. o. r. i. f. i. c. a. t. i. o.
da

HActenus uidimus dona dei in Saule, nemo potuit ne suspicari quidem malum de eo, sed profundum est cor hominis & inscrutabile, etiam ipsi homini. Tentatio uero et necessitas hypocrisis declarat. Sequentia igitur declarant hypocrisis eius & impietatem, & q̄ querit in omnibus sua, incredulus deo & uir sanguinum cōtra proximum, quales sunt omnes hypocrita utcūq; sancta specie ad tempus imponant iudicio humano. Hic uidere licet usq; ad mortē Saulis quid sit regnare aut administrare quippiam absq; fide, habere dona dei & abuti, id est, non fidere deo nec timere deum. Nihil inuenies in historia Saulis quod sapiat fiduciā in deū, mera diffidentia sunt omnia, mera temeritas, mera hypocrisis & ambitio, & tamen optimus in omnibus rex uidetur. Non facile inuenies aliud exemplum in quo apertius hypocrisis humani cordis descripta sit.

Elegit.] Quæ prudentiæ militaris sunt exequitur. Ceterum q̄ confidit in talibus & in exercitu, indicatur statim infra, nam diffluente populo diffidit, sicut omnes qui confidunt in re quoq; salutis suo arbitrio, sapientia, uiribus, iustitia, non deo &c. Ionate autem filij eius fiduciam in deum, non tacuit scriptura infra cap. 14. Vnde fortis est per deum & fortia facta facit, sed ex quibus gloria accedit patri, qui uelut animo per deū forti irruit strenue in hostes ubi uidet rem

sic 1 Co 9 qm
→ fundati sūt
lapidi fidei: ref

bene succedere, ut uides hic & sequenti cap. & fingit apud semetipsum, q̄ deo optime cōfidit, nec aliud nouit &c. Itaq; sola tentatio probat hypocrisim & diffidentiam nostram, non solum alijs sed etiam nobis.

Arena.] Hyperbole.

Bethel.] Id est domus dei, alio nomine dictus est Bethauen, id est domus idoli, ppter idololatriā quā loco cultus dei illic impij exercebant, maxime tempore Hieroboam & post eum, qui constituit illic uitulū aureum &c. Tametsi omnes Israelitæ ex Eber Ebræi dicti sint, ut supra uides ubi dicitur, Audiant Ebræi, & uniuersus Israel audiuit, tamen ex hoc loco uidentur quidam tunc p̄ ceteris ista appellatione fuisse insignes in terra Gad & Galaad.

Iuxta placitum Samuelis.] supra cap. 10.

Tentatio Saulis describitur, q̄ dilabatur populus, q̄ Samuel expectatus non uenit, & diffidentia quasi necessitate coactus sacrificat, nō expectato Samuele, contra dei uerbum. Hypocrisis non credit uerbo dei, ad opera confugit, desperat, & tamen placationē dei hoc ipsum putat quod est dei ignominia, ut infra cap. 15. uidebis. Stulte agit qui plus instantem timet necessitatem quā dominum. Talia sunt omnia opera & cultura dei illorum qui uerbū dei non suscipiunt. Quicquid enim est sine fide, peccatum est. Iccirco Saulem abijcit deus qui deum abiecerat. Hoc iudicium interim

mūdus non uidet. Nam Saul & postea inter homines regnat, cuius regnum Stephanus ait quadraginta annis durasse.

Quæsiuit.] Prophetat de regno Dauidis &c.

Tres cunei.

Vt ab omni parte concluderent Israelitas & præda-
rentur uastarentq; omnia, quemadmodū in Hebræo
dicitur &c.

Porro faber.

Misera seruitus significatur Israelitarū qua hæcenus
presierant à Palestinis. Insignis est hæc figura aduer-
sarium populi dei. Cauent ne habeant gladium &
arma, id est uerbum dei, quo se tueantur aduersus ip-
sorum seductiones & tenebrarum regnum, prohiben-
tes laicis ne legant uerba sacra, alijs ne aliter intelli-
gant quā ipsi uelint, ut uerbum dei seruiat Palestinis
non Israelitis. Sic gladium & arma interpretatur
Paulus Ephe. 6.

CAPVT XIII.

SAule cessante & non audente in aduer-
sarios propter paucitatē exercitus, deus
in signi miraculo edit exemplum fidu-
ciæ in deum per Ionatan & armigerum
cuius, quo declaret non in uiribus humanis esse uictori-
am &c. Hic redit ad regem populus, & rex fugientes

hostes persequitur, strenue agit ubi uidet rem bene cedere, uoto & iuramento se suumq; populum astringit, se non commesturos donec conficiant aduersarios. Atq; hic ita gerit hypocrisis omnia, quasi nemo in toto mundo ita fidat deo, cum tamen hic nulla fides, Quæ est natura hypocrisis ubi prospere omnia aguntur, cæterum in tentatione desperat, ut præcedentia indicant & præterea finis Saulis.

Ephoth] scilicet sacerdotale, de quo supra. Vnde infra legis, q; Saul per sacerdotem consulere uult dominum, sed responsum domini non expectat, dum uidet uictoriam in manu, aut dum timet appropinquare aduersarium exercitum.

Ecce nos.

Signo uult certificari de uoluntate dei in opere isto quod erat cõtra naturam &c. de quo supra diximus, & ex signo confirmatus dicit, Tradidit dominus eos in manus Israël. Spiritus fidei agitabat eum, ut non opus habeas disputare, an Ionatas tentarit deum. Impium est disputare de factis sanctorum non cõsiderata sanctorum fide, ut interim taceam de miraculis quæ nõ sanctos sed deum operatum fuisse ne caro quidem negare potest, nisi q; his hystorijs non credit. Verbum dei habebat Ionatas, promissionẽ legis, Leuit. 26. Persequimini inimicos uestros &c.

Et ecce.] Suo se gladio iugulant, excæcati a deo

& in

¶ in furiam uersi, qui contra dei populum pugnant. Sicut qui hodie scripturis, quasi pro se contra Euangelium citatis, suam mūdo ex iudicio dei produnt amenitiam & errorem.

Sed & Hebræi.

Isti significantur qui florente Euangelio accedunt, crucifixo decedunt. Qui ad tempus credunt & in temptationis recedunt.

Adiurauit. Adeo ista hypocrisis iam regnat ut iudicio etiam aliorum deo proxima uideatur & nihil aliud querere quā dei gloriam. Habes hic insigne exemplum temerarij uoti, siue iuramenti, quemadmodū erat & uotum Iopte, quid quæso attinebat ad rem, non se modo sed & totum populum in periculū adducere? quemadmodū fide plenus Ionas infra reprehendit patris factum, dicens, Turbauit pater meus terram &c. Iccirco istam temeritatem deus castigat dum offert ei proprium filium innocentē & sanctum, propter iuramentum occidendum, ut bis fiat impius, quē admodum & castigauit temeritatem Iepte, qui nescia quid obtulerit domino, cum doluisse legatur q̄ filiam debebat immolare. Recte hic populus dicit, hoc esse nephas, perdere innocentem propter temerarium regis iuramentum. Talia sunt omnia nostra iuramenta & uota sine fide, in hypocrisi, & postquā temere uouimus, ad gloriam dei (si fieri possit) offerimus diabolo.

lo animas nostras &c. **Illuminati &c.**

Id est, confortatus est, unde hilarior apparebat uultus,
qui deficienti corde humilior & tristis apparet &c.

Cum sanguine.

Contra legem Deut. 12. & alibi. Vide quæ dixi in Deu-
ter. Vides bona opera Saulis, persequitur hostes, iurat
deo, uetat ne edant sanguinem contra deum, ædificat
altare domino, sed non scribitur inuocasse dominum,
quomodo enim inuocabunt in quem nõ crediderunt?
Ista autem omnia sunt opera absq; fide, & similis est
penna Struthionis pennis herody & accipitris. Iob
39. Iste est cultus dei & religio omnium hypocritarũ.

Viuu dominus.] Altero iuramento prius confir-
mat.

Hæc faciat.

Tertio iurat, sed populus contrario iuramento & di-
uino absoluit Ionatan à temerario.

Et Saul confirmato.

Videns uictoriam esse in manu sua strenue ubiq; agit,
dum deo per eum agente nemo in conspectu eius con-
sistere potest, ita ut nunquã melior rex futurus in Isra-
el ne cogitari quidem potuisset, secundũ mundi &
carnis iudicium. Nec mirum si per impium hypocris-
tam ista agit deus secundũ uerbum promissionis suæ,
qui etiam prædicat & facit miracula per impios hy-
pocritas, qui dicent, Domine nõne in nomine tuo
prophetauimus &c. Matth. 7. Et uirga furoris dei &

Baculus est Assur, Esa. 10. &c. Et regi Babylonis uice
 stipendij à deo datur Aegyptus q̄ seruerit deo uastans
 do multo sudore Tyrum, Ezech. 29.

Fuerunt. Hec adijcit scriptura ne Saul sine hæ
 rede esse uideatur, quem dominus abiicit cum tota po
 steritate.

Nam. Hec est prudentia rei mi
 litaris in qua Saul fidebat plus quã in deo. Vsi sunt &
 post eum pij reges non dissimili prudentia sed alia fi
 ducia &c.

CAPVT XV.

Hic alio facto sese pinguisime declarat im
 pietas Saul, nisi ceca esset ratio humana
 que hic nihil uidet nisi pietatem, adeo fal
 litur specie sanctitatis. Saul secundũ uer
 bum dei percutit impios, prospere agit per deum, &
 seruat regem humanitas uidetur, & pccora pietas &
 dei cultus, nempe ad sacrificium, quis ista damnaret?
 quis non coram hominibus optimum regem, coram
 deo pietatem probaret? Sed ista scripta sunt, ut cecã
 rationem discamus non sequi, timere uero ad iudicia
 dei, ut non deseramus uerbum eius propter nostram
 bonam intentionem & excogitatum dei cultum.

Nunc ergo audi.

Eidem in uerbũ dei exigit propheta, ut obedias uoci

domini, quantumcumq; inhumanū iudicetur à tua sapientia quod deus iubet. Obediendū est uerbo dei, non de eo disputandum aut disceptandum, etiam si iubeat spoliare Aegyptios, occidere Amalechitas &c. Ista fides exigitur à Moise per totum serē Deuteronomiū. Hac sequi debemus dominum, & ingredi in tenebras sanctas, ut Abraham qui secutus est dominum uocantem nesciēs quo iret. Heb. 11. Fidelis sentit quod in psal. dicitur. Quoniā tu es qui extraxisti me de uentre &c. Saul uero ut omnes hypocritae contra sentit quasi ad honorem dei, dum suae glorie erecto arcu triumphali, & suo cōmodo seruata pingui praeda consulit. Talis est omnis cultus dei hypocritarum hodie, ut & olim, opinionem apud homines defendunt & sua querunt, contempto interim uerbo dei, quasi meliora sint quae ipsi excogitauerunt &c.

De Amalech delendo lege Exo. 17. & Deut. 25. qui nulla humanitate etiam lassos filios Israel & qui erant in cauda siue extremo agmine percussit. Quē admodum infirmiores, ab euangelio auertunt, & illic impugnant ubi causa corā iudicio carnis uidetur magis fragilis &c. Neq; tamen in his & similibus attendere debes solum quid impij fecerint, quemadmodum hic Amalechitas scriptura describit, sed etiam & multo magis iudicium dei nobis inscrutabile. Video nāq; quid fecerint Amalechitae, sed quo dei iudicio in ea fa

At ut percuterent filios Israel inciderint non uideo. Deus cū uult perdere impios, efficit ut cōtra se agāt, Ro. 1. Sic de Pharaone dicitur, in hoc ipsum etc. Sic et hic de Saulis operibus sentiendum, peccat, sed quo iudicio incidat in hoc peccatum non uidet caro, antea damnatus erat, sed qui sit iam etiā nobis declaratur, nisi ceco iudicio rationis ista non uideremus etc.

Cineo. Cinei erant cognati Moysi ex Ietro socero Moysi, uide Exo. 18. Nu. 10. Iudicum. 1. 4.

Nunquid.

Insignis locus quo damnatur hypocrisis omnium quib̄ suo nomini, opinioni, meritis, lucro et uentri consulentes fingunt dei cultum, et non obediunt dei uerbo. Fiduciā in alia quā in deum, ambitionem et auariciam et usuras et mendacia cōtra uerbum dei, quæ deus odit, uocant dei cultum et gloriam et sanctorū uenerationē etc. cum sit mera idololatria, fiducia demoniorum, et uexatio conscientiarum, ut hic dicitur ex Hebræo.

Peccaui.

Hec est pœnitentia impiorum, qui tantum respiciunt in damnum quod patiuntur siue opprobrium, ut Saul et Pharaō et Esau, aut in angustiam animi et terrorem iudicij dei quæ sentiunt, ut Iudas apostolus, a quibus si possent liberari, peccatum in deum contemnerent. Hic ergo non deum sed sua querunt. Accirco hæc pœnitentia remissionem non habet peccatorum quibus

non est ex fide. Neq; pōt abscondere hypocrisim Saul
 qui infra dicit, Peccauit, Sed nunc honora me corā &c.
 Neq; aliud intellige quā hypocrisim fuisse q̄ adora-
 uit dominū, sed scriptura historię narrat factū quod
 illic oculis humanis exhibitum est, nempe q̄ Saul proci-
 derit corpore coram domino, quam uocat scriptura
 adorationem, sicut quando legeris Abraham adorasse
 terrę populū &c. Et hic Samuel reuertitur quidem
 cum eo prestans homini officium quod tantopere pos-
 tulabat, non tamen cum eo adorat, sed exequitur occi-
 dendo regem Agag, quod Saul ex præcepto domini
 neglexerat & contempserat Scidit. Ex
 facto quod accidit prophetat regni amissionem.
 Poenitudine, id est, non poenitebit eum. Con-
 tra Hiere. 18. Si poenitentia egerit gens illa à malo suo
 quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poeni-
 tentiam &c. Sed hæc est promissio dei quæ seipsam in-
 terpretatur dicens, Si poenitentia egerit gens illa &c.
 Impius autem Saul non potuit dicere quod Dauid. 2.
 Regū. 15. Si dixerit mihi, non place, spræsto sum &c.
 Nec potuit poenitere eum sui peccati, tantum poenituit
 eum suę confusionis &c. Consonant his quæ dicuntur
 Eze. 18. Dominus itaq; agit poenitentiam non propter
 nostram poenitentia sed propter suam promissionem,
 qua promittit se ad futurū illis qui respiscunt, id quod
 non possunt absq; eius gratia, & sic cōuertitur ad eos

hic defendit Cris-
 tianis q̄ talia
 facti possunt vi-
 uo p̄ se glorio-
 so m̄s. a pot. a
 ar figent char-
 uari in no p̄m
 opus agit sed ali-
 que quod est in-
 ritum Abraham
 Mosi Josua,
 Sampson &
 hic Samuel

quos ipse conuerterit. Quod autem quosdam non conuertit iudicium est. Præterea quod statuit deus immutabile est, quod cōminatur ipsius amouetur gratia, Statuit contra contemptores, cōminatur filiis, ut quando dicit, Adhuc XL. dies & Niniue subuertetur &c. Item, Potuisset Sauli dimitti peccatum, utcumq; non fuisset secundum dei sententiam restitutus in regnum. Non enim propterea fuisset Dauid condemnatus, si non fuisset redditus regno in Absolonis persecutione, Crux enim fuisset, non impietas, non illam sed hanc odit dominus &c. Sed quid attinet ista multis dicere, cum statim in fine huius capituli dicatur, dominū pœnituisse q̄ constituerit regem Saul, id quod directe pugnare uidetur cum eo quod præcessit. Neq; enim homo est ut agat pœnitentiam. Ad quod dico breuiter, Deus more humano non agit pœnitentiam, nam omnia præscit, tamen scriptura quæ nobis loquitur, more humano de deo loquitur, & uelut de homine dicit deum pœnitere, quando immutare uult quod fecerat, ut Gen. 6. Vidēs deus q̄ multa malicia &c. Contra dicit deum non pœnitere, quando deus uult immutum tenere quod statuit, ut Iurauit dominus & non pœnitebit eum &c.

In reprobato Saule inungitur Dauid fra-
 trum minimus, per cuius lineam regnū
 tandem redit ad deum in Christo Davi-
 dis filio, ut supra diximus, illum spiritus
 malus exagitat, hunc spiritus bonus immutat & con-
 fortat à deo dilectum &c. Ille enim post hac tyrannia-
 dem suam haud obscure declarat uel in Dauidem,
 quemadmodum omnes principes qui spiritum dei iga-
 norant, et tamen in hoc quoque excusatur à sapientia
 carnis, & persequitur illum qui uidetur appetere reg-
 num & quem populus diligit quasi contra regem, ut
 ne uel ista tyrannide boni principis nomen amittat,
 dum hypocrisis omnia tegit. Hic autem uerus coram
 deo iam rex nihil minus uidetur quàm rex, regnante
 adhuc coram oculis hominum Saule, imò quotidie tra-
 ditur in mortem, eiicitur nō solum ut exul, sed etiam
 ut malefactor, ut in sequenti historia uidebis. Ita præ-
 parat deus suos electos ad regnum uerum.

ALLEGORIA.

Duplex regnum est ubi populus dei nominatur. Sau-
 lis & Dauidis, illud hypocritarum, hoc electorum, illi
 florent, sapientes, potentes, iusti iudicantur & à se &
 ab alijs ante crucem, Hi autem cruce & morte ducun-
 tur ad gloriam & uitam, ut interim nihil in eis uideas
 nisi despectū, insipientiam, peccatum, damnationem,
 & ipsi in se quandoque nihil aliud uideant, quemadmo-

Quum in multis psalmis uides. Hæc est uia dei carni incognita, quam ipse reuelat paruulis. Saulis regnum quod parit antequã parturit Esa. ult. non est dei, Dei autem est regnum Dauidis, quod est in Christo æternum. In primis uero Dauid caput nostrum Christum representat, Deinde & omnes quotquot sunt in Christo &c. De unctiõne supra diximus.

Quo uadam.

Vides Samuelem esse peccatorem similem nobis. Non sine peccato potest esse iste timor, uerũ propter hunc timorem non est omittendum quod deus iubet, ut maxime ista impuritate, id est timore, aggrediaris. Fides hic absorbet peccatum ne imputetur. Libenter ista de sanctis lego, alioqui quæ mihi consolatio in miraculis eorum?

Et ait dominus.

Non ergo uides hic mendaciũ, ubi dominus iubet & instruit, & nihil dicitur contra conscientiam, ut hoc exemplo liceat aliud fingere ubi timetur, De mendacio uero sanctorum dicemus forte cap. 20.

Sanctificamini. scilicet ut abluatis uos aqua & induamini mūdīs uestibus. Quæ significant fide accedendũ esse ad deum qua purificantur corda &c.

Vidit Eliab.

Prohibet dominus Samueli in exemplum nobis, ne suum sequatur iudicium, secundum ea que apparent in Eliab, quandoquidem omnia iam ante sefellerunt in

Saule. Si oculos suos secuti fuerint decipiuntur hypocrisi & bona specie etiam sancti. id quod ego intelligo concupiscentiam oculorum in epi. Ioannis. Dominus autem promittit nobis oculos suos, Psal. 31. Firmabo super te oculos meos &c.

Paruulus. Isti debetur regnū quem neq; pater neq; fratres neq; ipse Samuel cogitarant. Regnū dei non est cum obseruatione. Nouit dominus qui sint sui, & totum cap. 53. Esa. indicat Christum propter formas crucis non agnosci. Hypocrisis autem in Eliab primogenito infra cap. sequenti se declarat cum inuis de dicit ad Dauid, Quare uenisti &c.

Spiritus domini recessit a Saul.

Quid queso istud est? nōne & supra Saulis impietas descripta est? cur nunc primum scribitur spiritus domini recessisse ab eo? Respondeo, Spiritus domini sic est in peccatoribus postquā recesserunt à deo, ut arguat conscientiam eorum de incredulitate, quemadmodum Christus dicit, Spiritus arguet mundū de peccato, quia non credunt in me. Recedit autem dum desperantes traduntur in reprobam mentem, quando amplius nulla spiritus increpatio apud cos ualet, sed contemptores sunt & irruūt de scelere in scelus. Hoc est quod dicit dominus Gen. 6. Non diiudicabit spiritus meus in homine in aeternum. Antehac igitur Saul potuit conscientiam habere peccati, posthac omnino

contemnebat, & tyrannide uoluit regnum statuere etiam uidens dominum ad Dauidem transisse, ut infra uidebis, quæ summa impietas est, uelle scilicet etiam contra deum manifeste pugnare, sed ita agitat spiritus nequam, qui reprobam mentem agitat furijs quousult &c.

Scientem psallere cithara.

Multis questionibus se torquent hic, dum exquirunt num demones delectentur aut moueantur musicis instrumentis, quemadmodum similibus ferè nugis solent ubiq; chartas complere. Breuiter sic habeto. Instrumentis musicis tunc, ut nunc nostri, sese oblectabant. Verū non ut nostri, qui gaudent impuris carminibus, canebant solam dei laudem & misericordiã compositis psalmis & hymnis, id quod diabolus ferre non potest ubi fide psallitur & cantatur, quemadmodū canuisse Dauidem non dubiū est. Quoties ergo spiritu domini psalmū canis domino, scito tete cithara cantare Dauidis, maxime dum cantas alijs ut respiscant à Satane laqueis per uerbū dei, sed contigit Dauidi quod queritur dominus, Cantauimus uobis tibijs & non saltastis, quēadmodū & Samueli quod addiur, Lamentati sumus & non plorastis. Figura est Saul illorum qui melius uidentur habere ubi audiūt uerbum dei, ceterū nihil mutantur, cadit enim uerbum secus uiam &c. & nonnunq; psallentē confodere moliūtur, ut infra ca. 18.

Ridiculum est hic multa quærare de fidibus, cum hic solum sit fidei in Dauide negociū, Nam de hypocritis qui opera sanctorū tantum respiciunt, & per hæc sese placere, ac illi placuerūt, putant, dicitur Amos. 6. Quæ canitis ad uocem psalterij, Sicut Dauid putauerunt se habere uasa cantici &c. Iubeat. Hæc casus putantur cum sit prouidentia dei de Dauide. Sed uidebis qui ad aulam honorandus iudicio carnis rapitur, ad crucem certe rapitur iudicio dei, ut infra uidebis.

CAPVT XVII.

In hac historia quis non uidet qui d ualeat fides contra Satanam & exercitum tenebrarū, cui seruit hic mundus dum persequitur euangelium in Israelitis, id est, populo dei? ALLEGORIA ergo est.

Goliath est princeps mundi, Philistæi regnum eius, Saul pastor absq; fide, Dauid Christus & quisquis in Christo fuerit iam spiritu robustus. Israelitæ trepidum adhuc euangelij uulgus, quod per Christum & bonū pastorem, id est, euangeliū prædicatorem animatum omnibus hostibus superius euadit. Item Saul more suo cunctator est, & facit tremere cunctum Israelem ad unum Philistæum. Regnum enim hypocritarū tale est aduersus Satanam, & dei iudicia ferre non potest, nõ enim est illic spiritus uictor. Solus autem Dauid, id est,

Christus saluat populū, Id quod multo dignius ex huius historiae uerbis legeris quàm ex cōmentarijs humanis. Miram fidem Dauidis & zelum pro populo contra blasphemiam aduersarij hic uides in Dauide, ardet totus dum spiritu fertur pro gloria dei. Isti sunt Christi affectus sese offerentis pro nobis, ut statim initio inunctionis suae ostenderet Dauid per deum, quid ipsius regnum esset effecturum in Christo Dauidis filio. Iste quoque est affectus omniū fide pugnantium contra Sanae astutias, mundi sapiētiam & potentiā, non sunt hic arma carnalia. 2. Cor. 10. sed omnis armatura dei, Ephe. 6.

Altitudinis.

Hec omnia describuntur, ut uideamus postea fidei in deum potentiam, & quàm non sit facile fidere deo. Timent hic filij Israel, ut olim quando miserāt exploratores in terrā Canaan, qui reuersi dixerūt, gigantes uidimus, urbes usque in coelū munitas etc. Fides nō respicit in ea quae apparent, sed scit oīa esse possibile creari. Et aiebat, id est gloriabatur, sicut homo cadenti die qui gloriatur de euangelij impugnatione.

Dauid autem.

Antithesi describitur Dauid abiectus postquē gloriosus descriptus est Goliath. XL. diebus. Deus auxit hanc tentationē ut solet, ut oībus desperatis magis insigne fiat fidei miraculū, sicut enim Saul hypocrita ubi describitur, ita Dauid fide plenus etc.

Dixit Isai.

Vides rursus dei prouidentiam, id quod casum putant homines.

Quid dabitur.

Non sua per hæc quæ sicut David, qui se offert iudicio omnium in mortem, sed occasionem querit ut à rege uocetur. Vult enim mitti iam spiritu tractus, ut Esaias qui ait cap. 6. Ecce ego, mitte me.

Quod cum audisset.

Non mirum de Philistæo cum & frater contēnat Dauidem inuidia motus, sed ut illius blasphemiam non fert, ita huius inuidiam & contumeliā contemnit, Christiana uita hæc est, ubi non solum ab aduersarijs, sed etiam à falsis fratribus periculum est, præcepto patris uenerat & zelo dei mouebatur, quæ iudicantur à fratre superbia & nequitia cordis, Non possunt enim hypocritæ non male iudicare de proximo &c.

ALLEGORIA. Patris imperio uenit David, & Christus factus est patri obediens usq; &c.

Non concidat. Fides Davidis & diffidentia Saulis describitur, simul et magnitudo rei quasi impossibilis.

Pascebat.

Exemplis persuadet, quæ hactenus latuerant, quæ sicut Davidis modestia. Hæc est fides exercitata quæ sepe experta dei in necessitate adiutorium, Porro non diffidit ad futurum, sciens quæ manus domini non est abbreviata. Sic argumentabatur apud sese David, Si adfuit do-

minus pro rebus & corpore contra ursum & leonem
pugnanti, multo magis aderit blasphemiam tam insig-
nem non ferenti, quæ iactatur in dei populū atq; adeo
in deum ipsum.

Erit igitur.

Vides quo zelo feratur pro gloria dei & salute popu-
li, non hic respiciendum in Dauidem sed in spiritum
dei agentem ipsum Dauidem.

Non possum &c. Hæc facta sunt ne quid hic
tribueretur armis & potentie humane.

ALLEGORIA. Dauid non bellicis aut mundani
regni armis pugnat sed suis, id est, baculo pastorali
& funda & quinque lapidibus, quæ despiciuntur & ira-
ridentur à Philistæo, significant enim uerbū dei mun-
do despectum, & stulticiam uerbi crucis. 1. Cor. 1. sed
ista infirmitas & stulticia & ut uocant, hæresis deijcit
mundi potentiam, sapientiam & iustitiam, & princi-
pem mundi eijcit foras, totūq; inferorum exercitum
contra dei uerbum reluctantem confundit & in fugā
uerit, Hæc est manus domini quam hodie uidemus.

Adolescens, quem potius possent amare mu-
lieres, quā q posset congregari cum gigante bis armato
& ad prælium doctissimo?

In nomine.

Nomen domini opponit omnibus armis mūdi & astu-
tie bellicæ &c. secundum illud in prouerb. Turris for-
tissima nomen domini &c.

Vt sciat, Vides quare oia ista aggrediatur Dauid,

nempe ut glorificetur deus Israël etiā in gentibus & populus Israël discat confidere deo.

Ipsius.] Nihil sibi arrogat, sed oīa deo fert accepta. Vide orationem Matathie. 1. Mach. 2. & Iudæ ca. sequenti &c. Caput percutit sine quo reliquū corpus nihil est, quod & post amputat & in triūpho traducit. Hoc est caput serpētis quod insidiatur calcaneo nostro ut cadamus, sed contritū est à Dauide, Gen. 3. Est enim persuasio Satanae contra uerbū dei, iustitia illa humana, quā Paulus uocat doctrinā demoniorum, quam uulnerabis & deijcies stulta prædicatione dei, dum docueris solius dei esse iustitiam per Christū. Ex isto uno articulo statim sequitur iustitiam & uires humanas nihil esse, cadit princeps mūdi, & territæ oēs sectæ iustitiarij exercitus cōfundūtur & in fugam uertuntur & pereunt. Ab isto capite incipiendū, ut doceas iustitiam dei contra iustitiā mundi, tūc reliqua uictoria facilis est. Nō incipiūt à capite qui externa quædā & minora statim cōuellūt &c. Gladiū eius, sic aduersarios quādo producūt contra nos scripturas proprio gladio iugulamus. Et Satan pugnans contra Christum suis sese confodit armis &c.

Caput in Hierusalem.

Sic Paulus Col. 2. loquitur de lege quæ est uirtus peccati quod uenit super nos per Satanam, dicit. Deleto quod aduersum nos erat chirographo &c.

Tab.

Tab. suo.] Gladius tamen postea inuenitur in tabernaculo domini, infra capite xxi.

De qua stirpe, Mirū hoc, quod uidetur non nosse, quem antea dilexerat armigerū, sed de progenie interrogat, cuius facile oblitus fuerat rex, & praeterea stupor & admiratio tenuit regē. Adde quod de progenie interrogat, nam promiserat filiā Philistaei occisori. Verū quam fraudem hac occasione ei intendet, uidebis capite sequenti.

CAPVT XVIII.

Idem uidimus Davidis, quam necesse est sequi crucem, & fidei probationem. Atque haec ipsa gloria deuicti Goliath occasio est persecutionis, dum Saul nō fert sibi aliquē praeferrī, ut uideamus sanctos utcunq; peccatores, tamen non propter peccata, sed propter iusticiam pati persecutionem. Quo enim honore nō dignus fuisset David, pro tā sancto facinore? Sed oportet fieri, quod Christus dicit in Psal. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi &c. Diuersi uero describuntur in sequenti scriptura Ionatas & Saul propter dauid. Ille pius ut supra uidimus, insignes in eo amat uirtutes & pietatem, sedm illud, Qui timent te uidebunt me & letabuntur, quia in uerba tua speraui. Hic autem impius non potest non odisse & persequi pie-

Q

tatem. Hic timet ne amittat gloriam & regnum, ille ad quem post patrem regnum pertinuisset, non sua, sed quæ dei sunt, respicit. Sed ferè fit, ut dum alij nobis fauent, & alij inuidet & oderunt, illi occultiores sint & infirmiores scdm mundũ, quàm ut tutari possint, hi autem potentiores & plures. Ita & hic, id quod deus curat nobis, ut omnibus despatis uideamus eius erga credentes misericordiam & manum protegentem, etiam in media morte & inferis, ut non simus (ait Paulus. 2. Cor. 1.) confidentes in nobis. Præterea ut scias, quàm non negligenter sint nobis legenda simplicitia, ut appareret scripturæ uerba, in hoc capite manifeste depingit nobis in Saulis inuidia peccatum illud in spiritũ sanctum, dum non semel inculcat, quod Saul cognorit dominum à se recessisse, & esse cū Dauid, & tamen omni consilio & studio egerit ut occideret eum, id quod est manifeste contra agnitã ueritatem, atque adeo contra deum, quem uides esse in proximo, pugnare. Non est hic error aut ignorantia, sed mera insipientia & desperata impietas. Confidimus multos, qui hodie Euangeliũ persequuntur, ignorantia peccare, ut Paulus peccauit, De quibusdam uero timemus, ne sint Saules & pharisæi, qui utcumque uideant ueritatem à nobis stare, tamen suæ ambitioni & cõmodo consulentes persequuntur Euangeliũ gloriæ magni dei. Pro illis oramus, Istos aut̃ necesse

est iudicio dei perire, qui uero sint, deus nouit, Sententiam nō ignoramus, Qui peccauerit in spiritū sanctum & c. & in epl'a Io. Est peccatū ad mortē, non dico ut & c. Tulit eum Saul.] Et infra, posuitq; eum Saul & c. ut scilicet per tantū uirū gloriosus ipse esset triumphis, quemadmodum supra cap. 17. dictum est, Quemcūq; uiderat Saul uirū fortem & aptū ad praelium sociabat sibi. Vbi uero uidit nō omnem gloriā ad se redire, inuidia contabuit, insaniuit, & occidere tentat eum in quo certo sciuit dominū inhabitare.

ALLEGORIA. Christū hodie exaltare uolunt hypocrite & pharisaicū regnum, & predicari eius gloriā, ut ipsi magni habeantur & saginentur, ubi diuersum uiderint, Christum cupiunt deiectū & occisum cum omnibus qui eius gloriā, quod sit dei iusticia, confitentur. Spiritus dei malus.] More fatidicorum prophetat, siue concionatur actus satana, sibi uidetur bene dicere, ceterū alij intelligunt errorem. Figura illorū qui pseudoprophetae dicuntur ubiq; in scripturis, qui prophetāt mendaciū fingentes ex corde suo, non habentes dei uerbū. i. fidem, utcunq; uidentur uerbū dei dicere, in extremo iudicio dicēt, Domine, nōne in nomine tuo prophetauimus & c. Et satanas dicit. 3. Reg. 22. Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Tales mendaces spiritus sequentes doctrinas demoniorum nō su-

stinent Dauidem psallentem. i. eum qui canit canticū
sive prædicat uerbū domini, sed perditū uolunt. & c.

Tribunum.] Ne haberet sub sua potestate totum
exercitū ut ante. Ecce filia.] Vt cunq; in speciem
optimi uiri uideantur hypocritæ, ut cūq; sibi boni ui-
deantur, & fingant sibi excusationes in peccatis, ut
cunq; dicant nobis, non licet interficere quenq;, ne fia-
mus irregulares, non ingredimur in domum Pilati,
quia mundi sumus, & c. Tamen scriptura uocat eos
uiros sanguinū, & dolosos, & mendaces, & opera-
rios iniquitatis & c. Psal. 5. 57. 139. Esa. 59. & c. qua-
lem se hic prodit Saulis hypocrisis usq; ad finē cap.

CAPVT XIX.

Eraci Ionatæ oratione persuasus Saul,
iurat p deum se nō occisurū Dauidem,
& tamen odium ponere non potest, ut ui-
deas, quā homo nō habeat liberum ar-
bitrium. Aguntur alij spiritu maligno ut Saul, alij spi-
ritu dei ut pij, Ro. 8. Atq; id ut maxime quandoq; nō
uideamus, tamē data occasione sese prodit. Nam, ut
beatus uir uelut arbor bona dat fructū suum in tem-
pore suo, quemadmodū dicitur Psal. 1. Ita impius da-
ta occasione suæ incredulitatis edit fructus. Exemplū
hic habes Saulis, qui ne iuramentū quidem suū pensi
habens, querit Dauidem ad mortem, postq; fortiter se

cerat, & uitam populi seruarat. Adeo cæca & impia est inuidia. Insignis est hæc figura illorum qui persequuntur Euangeliũ, id est regnum Christi ueri Davidis. Euidentiſſimis & rationibus & scripturis & experientia nõnunquam superantur & animo uincuntur, ut ueritati fauere uideantur, aut certe putent nõ posse contradici, sed ubi rursus per Euangeliũ suam ambitionem, lucrum, iusticiam, & omnia quæ magnificiunt, uastari uident, satana acti insaniunt. &c. Saul sperabat Dauidem Philistæis obiectum interemptum iri, quemadmodum satanas dum Christum egit in crucem, sed crescit inde Dauidis gloria, unde interitus rursus putabatur, agente sic deo, qui in morte etiã suos seruat, & ad regnum ducit per crucem, uel inuito satana. Hic uides illam hypocrisim, de qua supra dixit apud se Saul, Non sit manus mea in eum, &c.

Et posuit animã suam in manũ suam. Id est se periculo mortis obiecit. Obserua orationem, ut scias quid sit in Psal. Anima mea in manibus meis semper. &c. Misit.] Siue per Ionatã, siue per Michol, prouidentiam dei seruãtis ubiq; uides erga Dauid. Queris, an liceat sic fallere hostem, siue factis siue uerbis, utrunq; enim hic uides? Respondeo. Lex usuras permittit accipere à gentibus, Deut. 23. & insidijs licet adoriri aduersarios, etiam iubente deo, ut uides quandoq; in historia, ut liceat in hostes pietas

tis, quod aliās non licet. Exempla multa uides in
 scripturis, ubi sancti pro sua & aliorū salute decepe-
 runt impios, aliud dicētes quā res habet, ut & cap.
 sequēti uides. Nec scribit scriptura, qd' ego sciam, cō-
 scientiam eos inde habuisse, imò uidentur de sua per-
 sona nō uoluisse tentare deum, cum possent se uerbis
 & simulatione defendere, & in alijs officium fecisse
 charitatis. Exemplorū quidem sat habemus, sed quia
 scriptura nō definit, nos ex factis legem statuere non
 debemus. Certū est illos sanctos illis simulationibus
 nihil mali in quenq̄ tentasse, sed iuuare uoluisse. Si qd'
 quandoq; inde mali accidebat, prāter spem erat, ut
 infra cap. 21. & 22. Excipio causam ubi iure gladij
 uti licet. Illic enim decipere licere sentiebant, ubi lice-
 bat per deū occidere, quemadmodū infra uides Achis
 decipi à Dauide cap. 27. & c. Honestius more scriptu-
 rae hęc uocaueris deceptiones quā mendacia, nā &
 deus decipere scribitur prophetas malos Eze. 14. qui
 tamen mentiri scribi nō potest. Ego certe negare me
 scire illū qui queritur ad mortē siue ad damnū & c.
 excepto casu, ubi malefactor queritur iure gladij à
 magistratu. Porro titulus psal. 78. indicat Dauidem
 hęc liberationē deo ferre acceptā, nō studio Michol.
 Misit Saul lictores, sapientiam, prudentiā
 & potentiam mundi hoc facto deus stultificauit, ut im-
 pij canerent, ad terrā prociderent, omni aq; facerent

que prophetæ, dum interim inter ipsos erant, oblitæ negocij ob quod uenerant. Figura persecutorū Euan gelij, ut supra diximus, qui ubi audierint quæ uerissi ma sunt, uincuntur ad tempus, ut dicāt nobiscū, rece dentes sunt iidem qui fuerunt. Exemplū habes Io. 7. de seruis qui dicunt. Nunquā sic homo locutus est. Ita ueritatem impij quandoq; fatentur in sui maiorē con demnationem iudicio dei, dum non cessant perseguē quod arguere non possunt, quemadmodū superiori capite diximus. Vestimentis scilicet superioribus, Vide annotationes D. Martini.

CAPVT XX.

Rursum hoc caput ob oculos nobis ponit quid spiritus dei in Ionata, quid malus spiritus in Saule agat, ille pietatem & innocentem amat, defendit, hic odit & persequitur. Vsq; adeo hoc odium furit, ut ne filio quoque parcat Ionatæ. Nec mirum, cum & seuiat & indignetur aduersus dei iudicium, quod deus cœ perit præferre Dauidem, ut manifeste uidimus cap. 18. qui affectus longe horrendissimus est in impiorū cordibus, adeo occultus ut ipsum uidere nequeant. Pij autem spiritu arguente statim sentiunt, & ueniā precantur, agnoscetes sese nondū in omnibus sequi dei uoluntatē, & dicentes, Fiat uoluntas tua. &c.

Quid feci?] Hæc satis indicât quid passus sit Dauid, & quàm amaro animo fuerit, licet nō dubitauerit se habere deū protectorem. In ista infirmitate derelinquit deus sanctos, ut de Iacob quoq; legis trepidante nimium ad occursum Esau, ut in infirmitatibus suis discant agnoscere deī uirtutem, quemadmodum Paulus dicit. 2. Cor. 1. Atque hæc in nostri consolationem scripta sunt, cōtra illos qui sanctos nobis usq; adeo stupidos producunt, ut nunq̄ senserint quod patiebantur, Et caput nostrum dixit, Tristis est anima mea. &c. Vno gradu.] id est parum distat ut occidar, quod ad uoluntatem patris tui attinet.

Ecce Calendæ. An liceat sic fallere supra diximus, Dauid ita uult sibi seruire, et Ionatas ita ei seruit per charitatem, quæ omnia sperat, omnia sustinet &c. & nihil coram deo & in conscientia fit contra Saulem, sed potius pro Saule, ut desinat furere in sanguinem innocentem. Fœdus domini.] id est iuramentum per deum &c. Domine deus &c.] iuramento & imprecatione mala obstringit filius regis se Dauidi de fide seruanda. Atq; per hæc magna charitate & animi compassione seruit fratri, quem uidet multa animi anxietate laborantem.

Et sit dñs tecum, sicut fuit cum patre meo. Scilicet quādo illū exaltauit in regnū. Quid hoc aliud est, nisi primū credere uoluntatem dei esse,

ut sit rex Dauid, & deinde cedere libenter suo iure, ubi hanc dei uoluntatem cognoscit, id quod est uere iustorum, contra quam uoluntatem Saul ex industria pugnat. Tres sagittas.] Signo uult agere cum Dauid, ne uel famulus conscius sit huius amicitiae & foederis, In quo & infirmitas Ionatæ describitur, adeo impiū timentis patrem. Quid ergo putas alios fuisse, de quibus supra scriptum est quod dilexerint Dauid, cum talis sit qui etiam unā animā cum Dauid scribitur habere? Ista infirmitate humana curat deus, ut electi discant ex ipso solo pendere. &c.

Mūdus.] Secundū legis ritū forte nocturno somnio pollutus est, aut alia immūdicie legis. &c. et ob id recessit secundū legem ex ciuitate usq; ad uesperā. &c.

Filius Isai. Patris nomen non ipsius Dauidis nominat, qd' indignantis & despiciētis uidetur fuisse. Sic infra cap. 22. dicit ad Achimelech, Audi fili Achitob. &c. Fili mulieris &c. Heb. Nequam & maligne.] Neq; filio pprio neq; pudicitiae parcat uxoris, sed omnia etiam sua uult perditum, ut expleat animū satana obsessum. Horrendū profecto exemplum impiorum, qui aguntur ad diaboli uoluntatē. 2. Tim. 2.

Omnibus diebus.] Vides quid Saulem urserit, sed istud Ionatas propter dei uoluntatē contemnit.

Adorauit tertio.] Quēadmodum Christus in horrore, id quod scriptura dicit, ut ostendat qua angustia

Capitulum est
ad quod uoluntatem
habet

fuert David, à qua deus tunc liberare noluit, tamen
 & fiducia in deū nō cadit, alioq̄ cur tertio adoraret?

CAPVT XXI.

ET uerbis & facto fingit aliud quàm res
 habet David in hoc capite. Alterū, quo
 caelet consiliū sacerdoti, quem timuit for
 te nō subuenturū in necessitate propter
 regis timorem. Alterum, quo se liberet à periculo qđ
 timebat. Davidis infirmitas in utroq; describitur, aut
 certe noluit deū tentare exponendo se morti ubi non
 erat neceſse. Infirmitatem tamē manifeste nobis scri
 ptura describit. Alterum autē quàm male ceſerit sa
 cerdotibus & toti ciuitati sequenti cap. uidebimus.

Achimelech. Supra cap. 14. dicitur Achias filius
 Achitob, quemadmodū & sequenti capite dicitur fi
 lius Achitob, id quod moneo, ut scias istam progeniē
 esse ex Heli, quēadmodū legis. 14. c. propter ea quę
 dicemus cap. sequenti. Solus & nullus tecum scili
 cet ex aulicis uiris, tantū uenis cū aliquot seruis, Nam
 infra inueniunt puerū, qui cum Dauide uenerant.

Condixi] Cōmisi negocia ad diuersa loca, scilicet
 cet ne iam omnes apud me sint. Non habeo panes
 laicos.] Heb. lingua cōmunes dicit, id est, quibus li
 cebat uesci omnibus, sed tantum panem sanctū. i. quo
 secundū legem nō liceat uesci nisi sacerdotibus.

A mulieribus. Mundicies legis erat pertinēs ad sanctificationem illam externam, ne impediretur desyderium in deum. Ideoq; iubet dominus legem daturus Exo. 19. ne appropinquent uxoribus. & Paulus bonum iudicat ad tempus à congressu coniuges abstinere ut uacent orationi, non tamen sine mutuo consensu & c. Dicit ergo uasa, id est corpora seruo-

John

rum ab uxoribus sancta siue munda. Verū ait in uia non nihil immundicie contraximus, uidelicet uel nocturna pollutione, uel alio secundum legem immundo contactu, sed hoc ipsum die transeunte transibit.

Nam lex dicit de uulgaribus & penē quotidianis immundicijs, immundus erit usque ad uesperam & c.

Quare nihil hic est piculi, si nihil aliud obstat quā immundicies externa illa. Sic Paulus quoque nomine uasis utitur. 1. Tess. 4. Hęc est uoluntas dei, sanctificatio uestra, ut sciat unusquisq; uas suū possidere & c.

Vas enim more hebræo pro omni instrumento ponitur, ut Eze. 9. Vnius cuiusq; uas interfectionis in manu eius. Et corpora nostra sunt instrumenta nostra, quibus agimus. Et sancti dicuntur instrumenta dei, per quos ipse suo spiritu agit, quemadmodum Christus Paulum nominat uas sibi electum, Actuum. 9.

Insignis est hic locus interprete Christo, Mat. 12. & Mar. 2. quem Moyses iubet audiri, Deuteron. 18.

Sentit hic sacerdos & Dauid, licet adhuc sub umbra

legalis mundiciae, id quod Paulus dicit Tit. 1. Omnia munda mundis. &c. & 1. Tim. 4. Omnis creatura dei bona est. &c. & 1. Cor. 3. Omnia uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue praesentia, siue futura, Omnia enim uestra sunt, uos autem Christi, Christus autem dei. & psal. 8. Omnia subiecisti &c. & alibi, Domini est terra &c.

Si ergo licuit Dauidi ista uti libertate credentium, nondum reuelata Euangelica luce, quando interim etiam lex dei ista prohibebat, quid nos decretis & elementis mundi torquemur, quando reuelatum est regnum dei non esse de hoc mundo, Col. 2. Neceſſitas & charitas dispensat de lege diuina, sicut interpretatur Christus, & nos truncis stupidiores, legibus humanis & doctrinis demoniorum nos finimus alligari.

Erat aut.] Hoc additur propter historiam cap. sequentem.

Si habes.] Arma requirit qui sub protectione dei est, sicut & ante requirebat panem, ne uideatur tentare deum, non tamen sperat in armis. ALLEGORIA. Gladio post pugnat quem abstulit a Philistaeo, sicut & nos hodie scriptura pugnamus, quam sibi ante uentibus cauerant impiae gentes, scribae, & pharisaei, qui suis uiribus confidebant in regno satanae, secundum doctrinas demoniorum. Abstulimus gladium per deum Israel, & interficitur antichristi regnum spiritu oris Christi, id est sancto Euangelio. &c.

Ad Achis.] Ionatas diligit Dauid ut animã suam,
 & omnis Israël diligit Dauid, & tamẽ ita deseritur
 seuiente Saule, ut magis tutũ sibi putet fugere ad ad-
 uersarios, quã manere inter amicos. Qui enim po-
 tuerunt magis odise Dauidem quã Gethai, quorũ
 unus fuerat Goliath? ut uel hinc uideas qua neces-
 sitate actus sit Dauid. Nihil leue describitur in omni
 Dauidis persecutione. Tutior est (ut in historia sequẽ
 ti uidebis) inter gentes, quarum inimicus erat, quã
 inter Israëlitas, quos dominus sæpe seruauerat per
 ipsum. De simulatione supra diximus. Verũ stultitia
 nostra est dum disputamus de talibus factis, an pecca-
 rint in his sancti, nec ne? Sancti incidunt ubi opus est
 in ista consilia, non quærũt, nec postea ducunt imitari
 da, Neq; nos debemus inde leges facere. Hoc incidit
 Dauidi, incidet tibi aliud per deum, si ita ei uisum fu-
 erit, quemadmodũ hodie quibusdam dat occasionem
 euadendi ex carceribus, ex manibus hostium sine ullo
 detrimento salutis aut scandalo Euangelij, ob quod
 persecutionem sustinent. Certe Dauid liberationem
 istam non tribuit simulationi, sed deo, qui consilium
 simulandi ei dederit quo eum liberaret, id quod in
 Hebræo satis declarat titulus psal. 33. ubi uidere li-
 cet, quã ex hac historia doctus confidẽdum doceat
 deo in omni necessitate & uentris & mentis.

ALLEGORIA. Christus & Christiani corã primã

cipe mundi & sapientia carnis uidentur insanire & digni qui contemnantur & abijciantur, Esa. 53. Nihil enim uidetur nisi formæ crucis & stulticiæ, & ferè fit ut ipsi fideles nihil uideant nõnunq̃, nisi suum peccatũ, quemadmodũ Christus quãdo nostrum portauit. Verum interim cæcus satan & stulta mundi sapientia suos uictores non agnoscit. & c.

CAPVT XXII.

Hoc caput indicat totam Dauidis progeniem nõ esse tutam in regno Saulis propter Dauidem, & propter eundem occidi sacerdotes domini. Qui potuisset apertius describi ista tyranni insania? Neq; dei neq; hominum hic habetur respectus, ubi seruitur animi infidelis morbo, qui affectus est in omnibus qui querunt sua, ut maxime sese non prodant ad tempus, sed in speciem optimi uiri uideantur. Simul omnes interiisse uolunt quotquot resistunt. Nam utcunq; atrociam istam iudicentur, tamen speciem boni regis Saul defendere conabatur, id quod & eius oratio indicat, Dauidem enim persequitur, & quotquot ei fauent, ut eos qui in regem conspirauerant & coniurati erant. Ita mentitur iniquitas sibi, Psal. 26. Ita iustus & iusticiæ confessor non solum persecutionem sustinet & odiũ, sed etiam quotquot ei bene uolunt, scdm illud. Si de mun

do fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. &c.

Speluncam.] infra uocat praesidium.

Quod cum audissent.] Augetur Dauidis angustia & necessitas, dum & suis est mali occasio, sed rursus consolatio eius est quod nemo ex eis non agnoscit Dauidis innocentiam. Ita temptat hic omnia deus, & facit in tentatione puentum, ut possimus sustinere. 1. Cor. 10. Huc pertinet quoque quod augetur Dauidi exercitus ex illis qui in angustia erant. Ita fit non casu, sed dei prudentia nobis occulta, ut aliorum miseria (ut hic Dauid) sit alijs consolationi, imo dum simul adflicti coguntur simul sibi sint adiumento per deum. Sic dum hodie eijcit alicunde bonos praedicatores & exules, facit ut alibi conscientijs adflictijs cum gaudio medeantur. Sic eijcit Ioseph ut in Aegypto per eum toti progeniei consulat. ALLEGORIA. Christus est adflictijs conscientijs pater, id est, publicanis & peccatoribus sese agnoscantibus, qui in scripturis pauperes dicuntur & unici, id est derelicti &c. Praeterea nota hoc loco impium regnum Saulis, qui sanguinem sitit innocentium, dum suae cupiditati obsequitur, ut hodie mundi principes, & non consulit, imo sinit opprimi qui in angustia sunt & amaro animo, & premuntur aere alieno, alioqui, cur fugeret ad Dauid? Et profectus.] Supra diximus de fuga Dauidis ad gentes, cuius allegoriam forte aptiori loco tractabimus.

Dixitq; Gad.] Propheta nescio quo cōsilio iubet
 Dauidē redire in terrā Iuda, quo facto amplius irrita
 tur Saul, & pereūt sacerdotes cū omnibus. Aduerte
 igitur admirabile dei consilium. Contra domū Heli
 locutus erat dominus supra cap. ij. id quod hic per
 Saulem impletur grauißimo certe peccato, dum non
 solum regem à deo unctū quærit ad mortem, sed etiā
 propter eum ne sacerdotio quidē à deo ordinato &
 instituto parcit, sed ut istud fiat occasionem dat Achi
 melech pietatis siue charitatis ope, Maxime uero san
 ctus ipse Dauid qui sacerdotem decepat. Vnde nunc
 ait, Ego sum reus omnium animarum patris tui. Non
 tamen hoc uoluit Dauid. Itaq; ut iudicia sua deus cō
 pleat, etiam sancti sæpe, dum nequaquam hoc uolūt,
 cooperantur, ut non mireris, si, qui perire debuerūt,
 abiecta Euangelica luce per errores etiam sanctorū
 seducti sint, aut certe per opera quæ in sanctis nō fue
 runt omnino mala. Nam futurum erat ut seduceretur
 mundus Antichristiana doctrina, quæ eam speciē ha
 bitura erat, ut etiam (si fieri posset) seduceret electos,
 nimirum etiam errantibus ad tempus sanctis, quos er
 rare facit dominus, non perire, ut pereāt qui dilectio
 nem ueritatis non susceperunt. 2. Tess. 2. Sicut hic po
 steri Heli debebant perire, sed ad hoc oportuit Dau
 idem sanctum occasionem dare, qui tamē nihil magis
 abhorrebat quàm hoc scelus, quemadmodum infra le
 gis, quod

gis, q̄ ne in sceleratum quidē regem & aduersarium
data occasione audet mittere manum, propterea q̄ sit
Christus domini &c. quando quæso tot Christorū &
innocentiū curaret mortē? sed, ut diximus, iudicia dei
sunt talia, quæ agnoscetes ex uoluntate dei fieri pa=
tioribus sumus animis si quid per nos nihil tale uo=
lentes designatum fuerit, quemadmodū est illud, q̄ bo=
na conscientia decepinus ante populū missis, prædi=
catione, honesta uita &c.

Iemini] Id est de stirpe & tribu mea. Qui tam
sapienter orat secundū prudentiam & eloquentiam
seculi, quādo caro iudicaret agi à Satana? & præter=
ea uides quāta astutia colorē bonū nitatur obducere
cordi pessimo. Dauid hic ita insidiatur est sicut Chri=
stus cum suis seductor mūdi & perturbator &c.

Doëg] Iste impius Idumæus gratiā domini am=
biens & sua querens fit proditor innocentia, figura
omnium qui suæ ambitioni & cōmodo consulentes,
conculcare adiuant dei ueritatem & eius professo=
res, ut indicat titulus psalmi. 51. Vbi increpatur impi=
us, ut erat Saul, q̄ dilexerit talia & sperauerit in con=
silijs suis & rebus. Iustus autem ut erat Dauid, dicit,
Ego autē sicut oliua &c.

Num hodie. Quid mirum si consuluerim pro
eo dominum, cū id antea solitus sim, certe non contra
te, sed pro eo qui regni tui negocia gerebat. Insidia

torem regis ignoravi Dauidem. Interim impium cor
regis uides qui etiam non uult inuocari pro Dauid
dominum &c. **Morte.**

Sententia impia est nunc, quæ tamen exequitur sen-
tentiam domini rectam supra latam cap. 2. Sic impij
sunt ministri dei dum etiam non deo, sed Satane ser-
uiunt. Notus est locus Esa. 10. V. e Assur &c.

Sacerdotes domini subinde hic uocat scriptura, ut
atrocius scelus depingat & magis impium Saulis ani-
mum ei q; obsecundantis Idumæi Doëch.

Noluerunt,

Scilicet ueriti deum, ut cūq; adeo adhuc infirmi ut non
defenderent innocentiam & pietatem.

Ephod.] Ne species quidem sacerdotalis habitus,
qui signū erat cōsecrationis diuine, deterruit à scelere.

Nobe.] Horrendo exemplo alijs ciuitatibus com-
minari uidetur, ne faueant Dauidi.

De Abiathar diximus cap. 2.

CAPVT XXIII.

Stud scilicet fuit dei consiliū quare uolua-
erit Dauidē reuerti in terrā Iuda, nempe
ut Ceila urbs Iuda liberaretur, et fortiter
agret per deū Dauid pro suo regno contra Philistæ-
os, sed ista uictoria statim cruce premitur, dū Saul sibi
datā etiā à deo opportunitatē occidendi Dauidē ara-

bitratur, & deus traditores fore prædicit Ceilitas qui
 seruari fuerat Dauidis beneficio. Deinde et à Ziphæis
 exēplo sorte Nobeatorū territis, proditus, obsidetur
 à rege, sed statim ubi oīa desperata Dauidi uidebātur,
 infusus regno Philistæorū exercitus liberat eū obsidi-
 one, ut uel ex hoc ca. uideas admirabilem erga Dau-
 dem dei prouidentia & misericordia, deus in despera-
 tionē adigit, ut oībus desperatis ostendat q̄ sint ipsi cu-
 re electi. Nihil non fit ne iste Dauid regnet, qui tamen
 rex est per deū uel inuitis portis inferorū, quemadmo-
 dū quid à Satana & mūdi potētia, sapiētia et iustitia,
 nō tentatur cōtra Christū & Christi regnū? & tamen
 manere oportet in eternū & perire aduersarios quē
 regnare uidētur. Hic uides quod scribitur Prouer. 21.
 non esse sapiētia, nō esse prudentia, nō esse consiliū
 aduersus dñm, ut discas nullo confidere præter dñm
 nihil timere præter dñm, p̄pterea enī ista scripta sūt.

Ecc̄ Philistijm.] Hic rursum declaratur uel Cei-
 lanis, quis sit uerus rex & pastor in illo populo.

Consul.] Vult certificari de dei uolūtate & adiu-
 torio, ne uideatur tentare deū, nā res est supra uires.

Porrò.] Hoc interseritur, ne miretur lector unde
 fuerit ī exercitu Dauidis Ephod sacerdotale, qđ in ta-
 bernaculo domini cōsueuerat seruari. Nō neglexit Da-
 uid cū haberet sacerdotē & Ephod mādata de Iosue
 Moysi data, Nu. 27. Pro hoc si quid agēdū &c. Si talis

*Confidit dolo
 in temporis
 subigunt
 affert, de lra
 de facti de nō*

nō habuisset, usus fuisset sua libertate. Cor fidele nullis externis alligatum est, nisi deus iubeat. Aduerte q̄ deo mirabiliter disponēte, & dei sacerdotiū & dei regnū cū Dauid est, cū Saule nihil nisi species et hypocrisis.

Tradidit eum dominus:

Ita iam iudicat impietas quasi dominus ab ipsa stet, sed contra dicitur infra. Et non tradidit eum dominus in manus eius. Vnde in psal. 49. Existimasti inique q̄ ero tui similis &c.

Domine deus.

Dauid ubiq; à consilijs habet deum, ergo perire nō potest, per Ephod autē in sacerdote interrogat dominū, ut hic agnoscat deus quod instituerat & mandauerat, ut supra dictum, alioqui sine dei uerbo ista fuissent uerba.

Tradent.] Quis hanc reuelationem dei non uidet intelligendam cū conditione, scilicet, Nisi fugeris. Sicut in Iona post quadraginta dies Niniue subuertetur, scilicet nisi poenitentia egerit. Hic uides Dauidi non fuisse tutum ne apud illos quidem quos seruauerat, ut discamus non cōfidere in hominibus quibuscūq; Hier. 17. Non uoluit istam fiduciam deus esse in Dauid. Ecce nunc habes urbem militatam, ciues tibi obnoxios, totum Israëlem fauentem, quia auertisti Philistaeos, non poterit iam rex nocere, aut nō permittetur &c. sed uoluit deus eum omnino de omnibus desperare & destitutū armis obijcere, ut in se solo speraret.

Ionathas. Dum fidem seruat & renouat sacramentū Ionathas cum Dauide, spiritu dei tactus prophetat & confortat Dauidē. Ad hoc tamen non peruenit Ionathas ut esset ipse secundus, uerū iuramentū non solum Ionathan & Dauidem respicit, sed etiam posteros, ut dictum cap. 20. Porro grauissime damnat patrē coram deo dū dicit. Sed & Saul pater meus scit hoc. Non enim potuit nunc latere amplius Saulē, q̄ in Bethleem unxisset dominus per Samuelē ipsum Dauidem, & supra dictū est, q̄ Saul nouit à se dominum recessisse & esse cum Dauide. Hęc non potest tacere scriptura, ut ostendat istam hypocrisim contra conscientiam pugnare contra deum, dum uult coram hominibus uideri pugnare cōtra insidiatorem regis & regni perturbatorem, quemadmodū nunc perturbatiōnem omnium rerum pretextunt qui Euangelium opprimere uolunt.

Ziphei. Ex hac historia in qua nihil omittitur, quod ad sapientiā & uires humanas attinet, cōtra Dauidē, docet Dauid in psal. 53. quid sperandū sit credenti, ubi inciderit in talē mortem & inferos, nam illic ex hac historia proditionis Siphæorum titulus est, Vnde & ait in persona Christi, Psal. 17. Circūderunt me dolores mortis & pericula inferni inuenerunt me &c.

Benedicti. Ita persuadere nititur sanguinaria illa hypocrisis, pro deo facere & obsequium deo quot

quot impietati consentiunt cōtra ea quæ dei sunt. Cæci sunt, inquit Christus, & duces cæcorum. Et ita quasi sub honore dei nomen dei blasphematur &c.

Porro.] Heb. Dum Dauid properabat Saulem fugere, Saul & utriusque in modum cornæ &c. Hic nihil aliud uidebatur quàm mors. Sed ita deducit dominus ad inferos & reducit. Petra ista tutissimum præsidium uidebatur, sicut supra de spelunca dictū, unde illi loco nomen Petra erat, qui postea ex hac dei liberatione nomen habuit Petra diuidens, uel petra diuisionis, quæ illic diuiserat deus Saulem à Dauide &c.

CAPVT XXIIII.

IAm ubi nihil omittit Saul & certo se sperat cōprehensurū Dauidem, traditur à deo in manus Dauidis, & uel mutus cogitur etiā cum lachrymis fateri dei manum & Dauidis innocentiam, suamque iniquitatem in utrunque. Ideoque ut solet statim iurat Dauidi fidem, quæ more suo seruat, ut infra uides ca. 26. Subito enim stupore correptus, ubi audiuit se in manu fuisse Dauidis, quem sciebat regnaturum post se, stet, fätetur, iurat, sed poenitentiam hypocriticam fuisse res declarat, de qua supra quādoque diximus.

Ecce dies.] Ista reuelatio domini alibi non legitur. Præscidit. Admirantur prudentes mundi qui ista

fieri potuerint, nempe ut rex incomitatus in spelun-
cam abiret, ut non sentiret obrepentem Dauidem &
præterea partem uestis abscindentem, ut postea co-
gnitum Dauidem non opprimeret, aut saltē ut in gra-
tiam receptum diutius exulem esse permetteret. Non-
dum omnem prudentiam carnis peruiderūt qui per
hec diuina miracula cleuant. Quos queso comites
desideraret uentrem exoneraturus, ubi spelunca erat
& nihil periculi timebatur, omnibus seruis ad os spe-
luncæ obseruantibus? Quid sentiret rex unum Da-
uidem latentem obrepentem & præscidentem uestis
particulā, dum interim ante speluncam & supra &
circūquaq; strepit trium milium equitum armatus ex-
ercitus? Quid si Saul etiam superiorem uestem inte-
rim, ut fit, abiecerit longius à se, ut facilius fieri potu-
isset præcisio à Dauide? id quod tamen non indige-
mus ut asseramus. Nec mirum si tunc non oppresserit
Dauidem, qui cum toto suo exercitu in stuporem su-
bitū uersus erat, q; in morte iam præsentanea fuerat,
se nesciente, & agnoscebat Dauidem longe se iusti-
orem, ut uides in textu historie. Qui uero admiratur
q; diutius exulem Dauidem permiserit, miretur &
reliqua quæ de Saule scribuntur. Ecce respondimus
sapientiæ carnis. Ceterum stultum est querere, ut
hec potuerint fieri, cum in historia & serui Dauidis
& ipse Saul fateantur hanc esse dei manū, an hic ma-

ius testimonium requirendū erat quā uel ex ore ipsius
aduersarij? Percussit cor.

Conscientiam facti significat in Dauide. Id quod scri-
ptura scribit, ut indicet timorē dei in Dauide, qui etiā
ubi potuisset, noluit contra id agere quod dei ordina-
tione institutum erat, Ro. 13. Vnde iudicium commisit
deo &c. Sic sensit, Deus Saulem abiicit, peribit ergo
ubi deus uoluerit &c.

Ab impijs,

Simile Christus, Non potest arbor mala &c.

Manus ergo, scilicet ne uindicādo fiam & ego
impius. Inuriam pati nō est impiū, uindicādo autē fie-
ri potes impius. Scriptura deo iubet uindictā seruari.

Iustior. His oibus & uerbis & iuramento Saul
suo ore se amplius condemnat, & horrēdo exemplo
nobis ista impietas, quæ pœnitētiam agere uidetur ut
Pharao plagatus, proponitur &c.

CAPVT XXV.

Miraris q̄ Samueli Saul non manifeste intē-
tarit malū, de quo ipse Samuel dixit, Au-
diet rex & interficiet me. Sed uidetur ti-
muisse populū, apud quem uenerandus propheta ha-
bitus fuerat uel à puero & deinde sanctus iudex in
Israël, quin & quanti fecerit uel timore rex Samuele,
supra declarat historia ca. 15. & infra. 28. ubi in angu-

stia cupit sibi eū suscitari à morte. Iccirco ne huic quidem luctui uideatur defuisse rex uel in speciem. Post mortem uero Samuelis, quā speciem sanctitatis prae se tulerit, forte ne populus ab eo deficeret ut manifeste impio ad Dauidē, qui iā exul iactabatur, ca. 28. declarat, abstulit enim magos &c. id qd' suo loco dicemus. Hic moritur ultimus iudex in Israël instituto regno.

In hac historia Dauidis contra Nabal, primū liceret dicere, q̄ in impium & blasphemum potuerit uti Dauid iure gladij, maxime cum & ex Iuda fuerit Nabal, quia ex progente Caleb optimi uiri, erat enim rex à deo ordinatus. Sed dum sic excusamus factum Dauidis, incidimus in periculum, loquentes manifeste contra scripturam, quae ait Dauidem uindictam quaesse humano zelo, & in hoc bonā conscientiam habuisse, q̄ impius ille mori & occidi ab ipso debuerit, atq; iccirco iurasse contra Nabal per deum Israël. Vide uerba Abigail, uide & uerba Dauidis gratias agentis deo, q̄ sit seruatus ab effusione sanguinis, & ita esse luce clariius uidebis. Vindictam ergo iniuriae sibi illatae quaesit Dauid, id quod prohibet scriptura, & humanum quid accidit ei quod certe erat peccatum, non hic consulit dominū, ut solet, sed omnino rem iustissimam arbitrat, quā deus uelit, Nihil enim magis imponit etiā sanctis quā hic affectus, dum ad nostram bonā intentionem, ut uocant, nos componimus, non ad dei uerbū

uel uoluntatem. Hic nanq; adeo certus est Dauid in
caussa quasi iusta, ut etiam iuramento confirmet sese
rem confecturum, & occisurum impium & blasphemum,
quasi non contra dei legem, sed secundū legem
& iure. Conscientia certe erat bona, sed ut cūq; opti-
ma sit impia est dum uerbo dei non regitur, quando
quidem & Paulus dicit, se conuersatum coram deo in
bona conscientia etiam à progenitoribus. 2. Timot. 1.
qui tamē erat blasphemus & persecutor ecclesie. 1. Ti-
mot. 1. Iccirco postea gratias agit deo, q̄ per Abigail
auersus sit ab instituto.

Habes in hoc primo libro tria uota siue iuramēta,
quorū primū, scilicet *Hannæ*, solū est pium, ubi om-
nia cōmittuntur manibus dei, & liberrimū uotum est
de re etiā libera & c. quæ illic diximus. Alterū *Saulis*,
temerarium quidē sed quod speciē habeat religionis,
de non edendo anteq̄ conficiatur exercitus aduersa-
riorū. Alia quæ subinde iurat de seruādo Dauidē ma-
nifestiorem habent hypocrisim. Et ubiq; contemnit se
accepisse nomen dei sui in uanū & iurasse, id quod est
propriū impiorū. Tertiū hic *Dauidis*, & ipsum te-
merarium, sed tamen bona conscientia factum, quasi
summo iure. Hic non contēnit sed gratias agit subinde
deo *Israël*, q̄ deus nō permiserit hoc iuramentum im-
pleri, tantū absuit ut doleret se fieri periurum. In tali
bus prestat nos fieri periuros & mēdaces, quā agere

— — — — — uolū fult. p. 102

quod deo displiceat ut ueraces, id est, impij inueniamur.
 Cur non idem facimus in nostris iuramentis, agentes
 gratias deo & ueniam precantes de temeritate, postquam
 reuelatus est nobis nostrae temeritatis error, utcumque
 bona conscientia, sed quam non approbavit deus suo
 uerbo, iurauerimus & uouerimus? cum interim nostra
 iuramenta ad maiorem uergant impietatem quam si
 impius Nabal fuisset occisus, qui occidi dignus erat. Si
 quicquid temere iuratur seruandum est, cur non accu-
 satur Dauid, quod iuramentum non praestiterit? aut cur
 non laudatur Herodes, quod Ioannem occiderit? Scilicet
 tuum iuramentum tantum est, ut liceat quasi sancte con-
 tra dei uerbum, quo omnia subsistunt, & agere & uiue-
 re? Per haec non uolumus uiolari quae ad pacem, ad
 foedera licita, ad charitatem pertinent, qualia erant
 iuramenta Ionathae, nam talia alioqui iam lex man-
 dat sine iuramento etc. Dixi & quaedam in Deutero.

Pharan] in Arabia est uicina Iudaeae etc.

Carmelus] iste est in Galilea.

Magnus nimis. Prouerb. 17. Quid prodest
 stulto habere diuitias cum sapientiam emere non pos-
 sit? Habes hic exemplum, quod pessime consultum est re-
 bus omnibus, ubi potentia & diuitiae inciderint in ho-
 minem stultum, id est, qui uerbo dei non sit sapiens.
 Quanta uero cruce putas hanc sapientem & timentem
 deum mulierem portasse, tanta impietati sociatam,

iuramentum

peruenit

ad *Genesim*

fortera lina

cui conuenit quicquid ubiq; legis in scripturis de muliere bona? Sed regnam post facit deus & uxore sanctissimi Davidis, Sic enim solet electos deus ducere ad inferos & reducere, & impium seruare in diem malum. Præterea hypocritæ præ cæteris se amari à deo autumant, dum melioribus donis dei insignes sunt, potentia, diuitijs, eloquentia, sapientia mundi, legis doctrina, iustitia carnali, robore corporis, forma &c. quibus hoc exemplum obijcimus Nabalis magni, diuitis, & donati optima uxore, qua nihil melius datur à deo quod ad hanc uitam attineat &c.

Homines isti boni.

Vides iustitiam Davidis, qui cum etiam indigeret cum sexcentis uiris, abstinuit à rebus fratrum, & ab eo quod non licebat extra necessitatem constitutis, ut hic etiã mali species abesset. Viuebat tamen cū suis proculdubio ex rapina, quã gentibus auferebat, Hoc enim ei licuit per deum, licet enim spoliare quem licet occidere, domino iubente & in manus tradente &c. Quod exemplum neminem licet imitari, nisi dominus similiter iubeat, ne dū exempla sequi uolumus sanctorum agamus contra dei præceptum.

Nabal] id est, stultus.

Fiant sicut Nabal, id est, in insipientiam uertantur & reprobam mentem, ut pereant iudicio dei suo tempore, quemadmodū Nabal periturus est, non

enim poterit deus eius impietate & blasphemiam diu
ferre, etiam si tu David non occidas eum, non possum
meliora de eo sperare, qui sepe admonitus à me non
potest aliud quàm blasphemare. Hic uide tamen, q̄ ne
in impium maritum quidem officio bonæ uxoris oblī
ta est, cōmittens ultionem deo quem nō dubitabat se
liberaturum suo tempore &c.

Aufer. In se transfert peccatum uiri, ut non tan
Nabali quàm sibi donetur peccatū. Quid potuit elegan
tius & maiori eloquentia dici à sapientibus mūdi ex
temporaria oratione in hac causa? quis non uidet hāc
fœminā uerbo & timore dei fuisse instructissimam?
Faciēs &c.] Id est, dominus cōfirmabit tibi regnū.

Et prælia.] Id est, dominus confortat te ut pugnes
pro populo suo, noli hoc dono abuti in priuatum com
modū, ut tuo affectu ulciscaris iniuriam tibi factam.

Erit &c.] Bene precantis est. Sit anima tua ser
uata à deo in fasciculo, id est, numero uiuentium, Hoc
est tua uita custodiatur à deo integra inter uiuos, uita
autem aduersariorum uertigine & rotatu iudicij deī
intereat, ut nesciant quo se uertant &c.

Innoxium.] Sine caussa, debuit transferri, id est
non propter rempublicam.

Et cum.] Bene precando Dauidi etiā pro se orat,
non dubitans manū dei uenturam super Nabal.

Et ecce.] Securitas dei contemptorum describitur

tur, in quibus nullus dei timor. Contra, Christianis dicitur, Attendite ne corda uestra grauentur crapula & ebrietate, ne repēte ueniat super uos dies illa, quae certe dies imminebat hic Nabali dum nihil minus cogitabat.

Et emortuum.

Sic obstupuit ubi audiuit mortem sibi fuisse uicinam, ut Saul supra ubi audiuit se fuisse in manu Dauidis. Hic reuelata lege & iudicio dei non potest non perire Nabal, ut Cain & Iudas.

Misit.] Plures uxores habere nō fuit contra deū, sed abijcere praefer caussam fornicationis.

Saul autem &c.

Et ad deum & ad homines ubiq; infidelitas Saulis describitur. Iam & contra legem & contra pacta alteri dat uxorem Dauidis dilectam. Promiserat rex filiam occisori Goliath, deinde adnumeranti ducenta praepudia Philistinorum, & tantis promissis traditam, tanto periculo emptam charissimam uxorem tradit contra deum & homines alteri. Quia uero Dauid sciebat uiolentiam uxori factam, ideo post eam repetit. 2. Regum. 3. Adultera enim non erat quae patris uiolentia alteri tradita erat. In hac historia Dauid est figura illorum qui in regno Christi gladio sentiunt uindicandam blasphemiam in Euangelium, id est in eum qui unctus est à deo rex Christus, sed error est. Abigail autē illorum, qui tyrannidē sentiunt ferendam, & committit

tendum negocium deo, ut interficiatur Antichristi regnū spiritu oris Christi & aboleatur illustratione aduentus eius, ut liberata à tyrannide traditionū humanarum concedat Abigail in thorum Christi &c.

CATVT XXVI.

Iphai iterum proditores scribuntur, gratificari uolentes regi, homines impij, quē admodū omnes qui non sentiunt id quod Petrus dicit, Obedire oportet magis deo quā hominibus. Atq; hic saul agit quod semper, nisi q̄ nunc maiori impietate, post quā coram Dauide peccatum agnouerat & iurauerat &c supra ca. 24. Quin & Dauid non recedit ab innocentia sua, nolens occidere regē, donec dominus occidat eum, uindictam deo committit uel doctus ex historia precedentis capituli quā noxiū sit affectus nostros sequi. Et planē hic idem agitur quod cap. 24 prater hoc q̄ hic Dauid exercitata hactenus fide fortior animo factus sua sponte cum socio descendit in castra Saulis. Tam sēpe enim seruatus certo scit se curā esse deo, & non posse Saulis impietate perire, id quod exercitata tentationibus fides in nobis efficere solet. Prouehit enim deus ex fide in fidem, donec crescamus in uerum perfectū &c. Porro ne & in hac historia sapientia carnis habeat quod cauilletur, spiritus curauit ita addi, Quia sopor à deo

mino irruerat super eos, ut miraculum agnoscamus
 dei curam agentis pro Dauide, summa fiducia hic se
 deo committente. **Viuit dominus.**

Hec uerba omnia supra ca. 24. latinis temere ex hoc
 loco sunt inserta. **Sacrificium.** ut signo mani
 festo ostendat dominus iniustitiam meam, sicut uisa est
 iniustitia in sacrificio Cain. **Vade &c.** id est, qui
 cogunt me recedere à terra patribus. pmissa & nobis
 data, in qua est ueri dei cultus, ad gentes idololatrias,
 ut his similis fiam, aut saltem periculum sit populo qui
 mecum est ne discat ex gentibus malum relicta lege dei,
Maledicti & hodie qui uolunt nos cogere ex heredita
 te domini, à fiducia in deum in fiduciam alienam &c.

Et nunc non. Sic intelligo. Qui me deserunt ad
 regem hoc agunt ut non moriar in terra, quae est hereditas
 domini, sed cogar fugere ad gentes, quae sententiam
 uidentur sequentia requirere, maxime quod Saul
 dicit, Reuertere &c.

Dominus retribuet.

Hec sententia interpretatur omnes illas quae de retri
 butione loquuntur operum. Iustus iusta facit & mercedem
 iustitiae accipit, iniustus iniusta facit & mercedem
 iniustitiae accipit, Ex misericordia dei iusti sumus, iusta
 facimus, non ex nostris uiribus, aut arbitrio, & mercede
 dem accipimus ex eadem misericordia & promissione
 one dei, non nostro merito,

Et quidem

Et quidē, Id est, dominus est tecū, efficies quod dominus uult & regnabis nullo prohibente &c.

CAPVT XXVII.

Hoc scilicet est quod supra diximus ca. 22. & in eam angustiam deductus est Dauid ut melius sibi fore sentiret inter inimicas gentes quā inter suos. Et ad eū fugit qui præceteris erat Israëlī inimicus, nempe ad regem Achis in Geth palestinorū, ubi accepit ciuitatem Ziceleg à rege ad inhabitandū principis more. Sed cur ad eum fugit coram quo antea timens furere se simulauerat? Respondeo, iam ubiq; innotuerat eū principem qui Goliath confecerat, à rege Israël quæri ad mortem, iccirco hic nihil insidiarū timebatur, sed tantus uir ut Philistinorū regno commodus suscipiebatur, qui præterea multa mala in Saulem facturus sperabatur &c.

Quatuor mensium,

Scilicet antequā fiebant quæ sequuntur, alioqui infra ca. 29. ex Heb. dicit Achis Dauidem apud se fuisse diē & annum, id est, multo tempore.

De Sur Gen. 16. Desertū ciuitatis uel loci Sur extenditur usq; ad mare rubrum. Non fuerūt isti ex populo regis Geth, neq; ad Philistym attinebant, ne iura hospitis uideatur Dauid uiolasse, quos occidere & spoliare potuit Dauid secundū uerbum dei, quod Iudæi

de illis occidendis habebant. In quem
 Dauidis uerba uera erant, sed tamen per hæc fallebat
 regem, qui ex his intellexit Dauidem mala intulisse
 Iudæis, ut inimicis, quod rex maxime cupiebat, cum
 tamen Dauid potius egisset contra gentes, id quod li-
 cet erat sine damno regis, tamen sciens non tulisset. Fal-
 lit ergo regem sine damno regis, in sui defensionem et
 suorum, dum facit illa quæ per deum facere licet. De
 hac fraude supra diximus, ne quis inde fallendi regu-
 las componat. Est enim sapientia carnis in hypocrisi
 callida, ut legem faciat ex operibus sanctorum quasi in
 nullo potuerint peccare sancti. Verbum dei sequi debe-
 mus non opera sanctorum, nisi etiam imitandum ducas
 adulterium et homicidium Dauidis.

Ceni et Ieramel, uide infra ca. 30.

CAPVT XXVIII.

Cratia regis Philistijm erga Dauidem, ut in
 precedenti, ita et in hoc et sequenti capi-
 te describitur, nimirum ita curate deo pro-
 suo Dauide. Dauid autem hoc minus igno-
 rans omnia committit deo, dum non licet sibi agere
 contra Israëlem neque contra fidem hospitij facere. Li-
 cet enim preceptum haberent filij Israël de perden-
 dis Philistæis ut alienis et inimicis, tamen altera legis
 tabula urgebat, diligere proximum, ut seipsum, et tam

proximus factus fuerat Achis, declarante Christo, Lucae. 10. de Samaritano. Beneficium hoc regis erat, ceterum cum Philistinis non legitur foedus iniisse, & se quod pro tempore iniisset, ipsis uiolatoribus irritum fuisset, inuadunt enim regnum statim ubi audiunt Dauidem unctum regem. 2. Regum. 5. Inter utrumque igitur Dauid constitutus dum ignorat dei uoluntatem, dubijs uerbis loquitur. Nunc scias quae facturus est seruus tuus, quae tamen rex, non ut dubia, accipit pro se, quemadmodum & superiori capite. Et quia Dauid omnia committit hic deo, deus liberat ipsum ab utroque periculo, ut dicemus cap. sequenti.

De historia suscitati Samuelis.

Primum, mors Samuelis supra ca. 25. descripta repetitur, ut scias daemone illusionem esse quod de suscitatione Samuelis legitur. Deinde aperitur qua speciem iusti regis & pij haec desperata hypocrisis post mortem Samuelis praetenderit, auferendo magos, ariolos & pythonicos, quasi secundum legem, Leuit. 20. Deut. 18. Esa. 8. Nituntur enim hypocritae sese operibus legis uenditare uulgo, neglecta & contempta in deum fiducia. Sic namque scribitur de Saule. 1. Par. 10. Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eo quod praeruaricatus sit mandatum domini quod praeeperat, & non custodierit illud, sed insuper etiam pythonissam consuluerit nec sperauerit in domino, propter quod interfecit eum & transtulit

regnum eius ad David filium Isai. Quid profuit Sauli habere nomen apud homines q̄ Ariolos non pateretur uiuere, qui supra ex Samuele audiuit. Repugnare uerbis dei est quasi peccatum ariolandi, & nolle acquiescere quasi scelus idololatriæ? Idololatriæ sunt omnes iustitiarum qui uerbum dei proiecerunt &c. Porro hypocrisis fuisse historia hic declarat, nam in angustia ea requirit quæ damnasse uidebatur. Hypocrisis enim extra tentationem operibus legis gloriatur, & cultrix dei sibi uidetur, in tentatione uero desperat, quia nunquã fuit illic uera in deũ fiducia. Vnde ait, Vidit Saul castra Philistim & timuit & expauit cor eius nimis.

Nec per somnia.

Nu. 12. Nec per sacerdotes. Heb. Nec per lumẽ, quod nostri doctrinam legunt Exo. 28. Lumen & plenitudo erant in rationali, quod ferebatur ante pectus sacerdotis. Significat Saul neq; per applicatum Ephod & rationale in sacerdotibus se audiri à domino &c.

Viuit dominus.

Iuramentum hoc est contra dei legem, tamen speciem habet honorati dei. Ita blasphematur ubiq; nomen dei per istos hypocritas.

Quã quæso potestatem haberet hæc damnata ars in mortuos, nisi q̄ hic Satan se transmutat in Samuelem personam? Sic impios consultasse mortuos indicat lex Deuter. 18. & Esai. cap. 8. quam illusionem

diabolicam fuisse quis illic non uidet? Quod uero Sa-
 muelem scriptura scribit fuisse, hoc scribit quod mu-
 lier & Saul cum suis illic crediderunt esse, à simplici-
 tate enim sua scriptura non recedit, Sic etiam lex pro-
 hibet à mortuis quærere ueritatē, cum tamen illi mor-
 tui uere non sint, sed dæmones, sed qui suscitantur ex
 eis credunt esse homines qui uixerant. Porrò q̄ uera
 narrat & prædicat diabolus, nō mirum. Omnia enim
 hæc iam corā uidet, scilicet de Dauide regnatura, id
 quod & homines tunc non latebat, & de Saule cum
 suis perituro, nihil enim presidij iam uidebat aduer-
 sus uim Philistinorum neq; ex hominibus neq; ex deo
 cui iam ex aduerso incedebat Saul, sed neq; Dauid ille
 aderat per quem salutem facere solebat deus, Facile
 ergo certis coniecturis diuinare diabolus potuit, qui
 tamen in his & fallere & falli potuisset, Permisit uero
 deus hæc omnia uere dici à Satana, ut confirmentur
 amplius in errore qui dilectionem ueritatis non susce-
 perunt. 2. Tess. 2. Vnde lex prohibet Deut. 13. etiā illis
 quæ eueniunt ut prædicta sunt credendum, dum illa
 signa postulant ut deficiamus ad deos alienos, quia in-
 quit, tentat uos dominus deus uester, ut palā fiat utrū
 diligatis eum an non, in toto corde & in tota anima
 uestra &c. [Deos,] id est iudices, ut uides &
 Exo. 22. Ad deos utriusq; causa perueniet. Aut comi-
 tes uidit cum Samuele illo personato, aut plurale po-

fitum est pro singulari, quemadmodū de uitulo aures dixerunt, Isti sunt dii tui Israël &c. id quod sequentibus magis conuenit. Pallio.

In Heb. tunica sericia, quæ est uestis sacerdotalis, Exo. 28. ut ista specie & iudex & sacerdos uideretur Satan, qualis fuerat Samuel, Nec mirum si in ista sancta specie apparuerit, qui se solet in angelū lucis transformare, sicut pseudapostoli in apostolos Christi. 2. Cor. 11.

Cras eritis, Id est, in morte eritis sicut ego, hoc est mortemini sicut ego mortuus sum.

Cecidit. Vide quæ angustia, & quæ desperatio, ita ut illa mulier condoleat & iuuare nitatur &c.

Posui animam meam.

In manū meam, uide rursum quemadmodū & ca. 19: dixi. quid significet uersiculus in psal. Anima mea in manibus meis semper.

CAPVT XXIX.

quemadmodum supra diximus, David in isto dubio sic sensisse uidetur, Filij Israel sunt populus meus & fidelitatem debeo regi Philistæorū, sed forte iam uult deus punire filios Israel impios, aut uult ne seruem fidem datam dei hominibus, ne pluri faciam fidem meam quàm dei uoluntatem (quemadmodum uotarij nunc faciunt) Ego neutrum intelligo, hoc autem scio quod neutrum iam possum

tum bona conscientia, expectabo ergo dei uoluntate,
 & quicquid ille inuocatus iusserit faciam, is enim me
 detrusit in hanc necessitatem, is faciet ne quid contra
 eius faciam uoluntatem, utcumq; iudicauerint de me
 homines. Fides quæ datur homini tunc nulla est quan-
 do fides in deum aliud requirit. Exigit quidem secun-
 da tabula ut fidem, promissa, iuramenta &c. homi-
 nibus facta præstemus, sed non contra primam tabu-
 lam. Imò contra primam tabulam nulla iuramenta &
 uota præstanda sunt; nisi præstare uelis diabolo non
 deo, Non enim tibi tua temeritas tanti esse debet ut
 uioles diuinam ueritatem, Deus est uerax, tu men-
 dax, atq; in hac re humiliare coram deo ubi quid tibi
 acciderit per iuramentum & uotum quod præstare
 non potes nisi contra dei uerbum &c. Iccirco hic li-
 berat dominus Dauidem & cogit eum consilio Phi-
 listinorum retrocedere. In hoc enim casu si te deo per-
 miseris deus dabit consilium, ut sine conscientia mala
 libereris, quemadmodum liberat nunc eos qui se tra-
 ditionibus humanis deuouerant, ut uiolati iuramentè
 non habeant conscientiam per uerbum dei quo docti
 sunt à deo, quemadmodum conscientiam non habuit
 Dauid supra cap. 25. sed gratias egit q; non præstite-
 rit iuramentum. De illis uero qui sine uerbo dei iccir-
 co conscientia mala, hodie omnia temere tentant, scia-
 cientes ex libertate euangelica libertatem carnis cum

maximo euangelij scandalo, De illis, inquam, ista non dicimus &c.

Viuu dominus.

Quod per dominum iurat, & postea angelum dei nominat gentilis rex, quis non uidet in illis terris famam dei ueri mansisse à patribus? licet iam falsus dei cultus illic regnarit. Canaan filius Cham filij Noe primus illas terras possedit, inde illustratæ sunt peregrinatione Abrahæ Isaac & Iacob, ut uides in Gen. qui certe multis illic prædicauerunt & timorem dei docuerunt, In quibus terris uel in Salem inuentus est etiam ille Melchizedech sacerdos dei altissimi, & forte adhuc alij. Vides quàm sanctam conscientiam habeat Abimelech rex Palestinorum in Gerare Gen. 20. Sed ita ferè fit ut opinio de deo transeat ad posteros, fiducia in deum pereat, & nihil reliqui sit ex pietate præter falsum cultum, ubi prædicatio uerbi dei cessauerit.

Vt non ueniam.

Non satis candidum est hoc Dauidis uerbum, sed prolatum ubi iam uidet nihil esse periculi uel sibi uel regi Palestinorum uel Israëlitis ex his uerbis, tantum ut gratiam regis non amittat, de quo supra sæpe diximus. Et dubium est in oratione ut non ueniam & pugnem contra inimicos domini mei regis, id quod intelligere licebit uel Saulis uel Achis, Ab utraq; enim pugna se iam uidet uoluntate dei arceri.

Dum Dauid sequitur regem, Amalechitæ irruunt in ciuitatem quam rex Dauid dederat, forte iam sentientes inde sibi damna inferri, aut certe propter Israelitas illic hospicio susceptos, qui per Saulem genus ipsorum penè extinxerant, supra cap. 15. Nam & nunc dāna Iudæis intulerant, ut uides in uerbis serui Aegyptij. Quis hoc non iudicaret casum? sed dei prouidentia est, Deus facit abesse Dauidem, ut audeant aliquid Amalechitæ quos deus uult occidere, ut dictū cap. 15. Se quidem uindicaturi ueniunt, sed dei iudicio ueniunt ut occidantur, Dauid uero remittitur quasi consilio Philistinorū, sed deus ista efficit pro Dauide, quo soluat eum à periculo de quo supra diximus, & mittat eū in Amalechitas, ut hic prælietur prælia dei contra dei aduersarios quos Saul reliquerat. Atq; ad hoc prohibuerat dominus manus Amalechitarū, ne quem occiderent ex sicelitis &c.

Lapidare. quia senserunt propter Hebræos hoc sibi contigisse.

Et lassī quidam substiterunt.

Hæc erat tentatio fidei, sed pergit Dauid in uerbo dei quod audierat. Persequere &c.

Et inuenerunt.

Iste quoq; seruus abiectus fuerat quasi inutilis, sed ordinatione dei utilissimus ad negocium istud domini.

Vide uero hic q̄ qui uerbū dei habent quo solo fidunt, non interim negligunt humana, sicut enim utuntur armis sic & ministerio huius serui, in nullo tamen confidunt quā in uerbo dei, certi quidem sunt se comprehensuros hostes, sed quibus medijs & qua uia ignorāt, non ergo respuunt occasiones interim à deo oblatas. Ad quod interim dicimus contra novos spiritus quasi euangelicos, qui usum creaturarum damnant, quo tamen uelint nolint carere non possunt, cum deus nobis crearit creaturas, ut utamur, & solum prohibeat ne eis confidamus &c.

Iura mihi per deum.

De ista dei opinione in illis gentibus diximus cap. superiori. Iste seruus erat Aegyptius, Aegyptij erant ex Cham qui fuerat in arca Noe, vnde Aegyptus in psal. dicitur terra Cham, Præterea in cultu ueri dei optime instituti sunt Aegyptij regnante illic Ioseph, quemadmodum in psal. dicitur, Vt erudiret principes eius ut uellet, & senes eius prudentiam doceret. Neq; etiam fieri potuit, ut non multi ex eis docti fuerint aut salutem opinionem de deo Israel conceperint ex cohabitatione Hebræorum per quadringentos annos. Quid & reliquæ Aegyptiorum, ex solis contra patres ipsorum miraculis factis, doceri potuissent &c.

Discumbebant. Impij dum quasi uictores exultant iudicio dei pereunt, voluit hic deus eos esse se

curos ut perirent.

Pessimus.

Primū quia suis uiribus quod gestum erat arrogabāt, deinde necessitatem fratrum ferre non poterant, illic contra deum hic contra proximum agentes, atq; adeo contra omnia p̄cepta dei. Præterea manifesta erat lex Nu. 31. Tollite summam &c. sed ferè fit ut scripturas negligamus, Hinc ista lex hoc loco innouatur quasi nunquā ante seruata, Dominus prædam dedit non uiribus pugnantium sed populo suo, Hinc & ex præda gratificatur Dauid etiam omnibus suis amicis ut commune fiat gaudium propter casos dei aduersarios.

ALLEGORIA. Amalechitæ primū inuadunt filios Israel egrediētes ex tenebris Aegyptiorū, id est, regni principis tenebrarum, ergo occidendi sunt uerbo dei & nihil ex eis relinquendum, ne postea contra nos inualescant suis armis, id est, falsa interpretatione scripturarum quasi pro suis traditionibus, quibus conscientie libertatem nobis auferre conantur &c.

CAPVT XXXI.

Criptū est in psal. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Non ergo refert qua morte interierit Ionathas iustus dū pugnat pro hereditate domini, iustus enim si morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit &c. quæ legis de exitu iusti, iudicio mundi quasi

contempto & malo Sapien. 4. Contra alibi, Mors peccatorum pessima, quam hic legis Sauli contigisse, qui non sperauit in deo Israël sed consuluit Pythonissam, ut dicitur in Paralip. & ita urgentibus hostibus actus in præliū desperatione, ut Iudas apostolus perijt, atq; hic perdidit illos quoq; secum quos antea per deū fortis saluauerat, & is blasphemia dei Israël iam tandem est in gentibus & templis earum quem deus exaltauerat. Hic est finis hypocritarum, quemadmodū dicitur toto cap. 20. Iob. Hoc scio q̄ à principio & c. Regnāt, gloriosi sunt, sapientes & iusti uidentur & aliorum saluatores, sed finis declarat eos esse ignominiam dei & blasphemiam. Huc pertinet quod de sale infatuato dicit Christus, & Ro. 2. propter uos nomen meū blasphematur in gentibus tota die. Talis & nunc tandem prodidit deus nostros hypocritas Christiana pelle teetos, post quā eos coepit dijudicare uerbo suo & à regno deturbare, ut redeat regnum ad Dauidem, id est, Christū Dauidis filiū per sanctum euangeliū creditū.

Montes illi dicuntur montes Gelboe ab ingenti uicu illic qui dicitur Gelbos.

Illudentes mihi. Suæ gloriæ nondum est oblitus. simile legis de Abimelech qui se regem fecerat post mortem Gedeonis, qui ut scribitur Iud. 9. uulneratus à muliere fragmine molæ dixit armigero, Eua-
gina gladium tuum & percute me, ne forte dicatur, q̄

à foemina interfectus sim. Non est simile de Samfone,
quem condēnare non potes, quia deus in morte Samso
nis cooperatur, uires dei illic agūt nō uires Samsonis.

Trans uallem. Hic uallis dicitur uallis Isra-
el Iosue. 17. hebraice autem Emeck.

Habitarunt]. i. praesidia illic, ut fit, posuerunt &c.

Habitatores Iabes.

Beneficiūt isti memores beneficij per Saul accepti, su-
pra cap. 11. Cum suo periculo beneficium reddunt uel
mortuo, iccirco & Dauid bene precatur & benefi-
cia promittit eis. 2. Reg. 2. *z Samis: z*

Combusserunt.

Qui mos Iudaeis non erat, sed forte hic ita consultum
uidebatur propter cadauera insigni ignominia à gen-
tibus affecta, uel ne forte rursus cadauera à gentibus
repeterentur, uel alia causa &c.

Ieiunauerunt.

Ad officium funeris quoq; pertinebat dies luctus age-
re, sicut de morte Samuelis etiam supra legis. Quic-
quid beneficij hic legis laus est uiuorum, mortuos ni-
hil iuuat.

Finis Libri Primi.